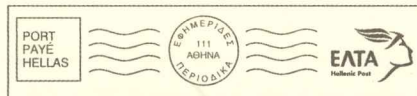

η φωνή των ΚΑΛΑΡΡΥΤΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΛΑΡΡΥΤΙΝΩΝ • ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ 20 • 111 43 ΑΘΗΝΑ • ΚΩΔΙΚΟΣ 6746

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 12 • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005 • ΑΘΗΝΑ 30-9-2005

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑΣ

Η απόλυτη επιτυχία της διοργάνωσης του 7ου Ανταμώματος Βλαχόφωνων χωριών Τζουμέρκων στο χωριό μας, τους Καλαρρύτες, απέδειξε, για μία ακόμη φορά, ότι όλα είναι δυνατά, όταν εργάζονται όλοι μονιασμένοι και συνεισφέρουν όσα μπορούν, χωρίς να υπολογίζουν τον κόπο και τις δυσκολίες.

Ο θεσμός του Ανταμώματος, που έχει αρκετές φορές αμφισβητηθεί στο παρελθόν, βρήκε το περασμένο καλοκαίρι στους Καλαρρύτες, την πραγματική του πορεία. Παρελθόν, παρόν και μέλλον συγκρότησαν τη ραχοκοκκαλιά του προγράμματος των εκδηλώσεων και απέδωσαν πολλούς καρπούς.

Η διοργάνωση δεν στάθηκε μόνο στην παραδοσιακή μουσικοχορευτική διασκέδαση, αλλά έδειξε νέους δρόμους και έθεσε νέες αναζητήσεις για τις ακριτικές περιοχές μας, κατέπληξε με τον συνδιασμό λόγιας προσφοράς με αναφορές στο σπουδαίο ιστορικά παρελθόν και μηνυμάτων οικολογικού ενδιαφέροντος.

Όλα έγιναν στην εντέλεια και πρέπει να είμαστε υπερήφανοι που το καταφέραμε αυτό.

Θερμά συγχαρητήρια στην Κοινότητα των Καλαρρυτών, στους Πολιτιστικούς Συλλόγους και σε όλους τους συντελεστές της διοργάνωσης. Πάντα τέτοια!

η φωνή των ΚΑΛΑΡΡΥΤΩΝ

Ιδιοκτήτης
ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΕΝ ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΛΑΡΡΥΤΙΝΩΝ
Γιάννη Σταθά 6, 106 72 Αθήνα

Εκδότης
ΣΠΥΡΟΣ ΦΑΣΟΥΛΑΣ
Γιάννη Σταθά 6, 106 72 Αθήνα
Τηλ. Γραφείου: 210 36 38 235

Διεύθυνση
ΙΩΑΝΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
Κατσιμπίρη 40, 155 61 Χολαργός
Τηλ.: 210 65 35 902

ΣΥΜΒΟΛΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 15€

Οι Συνδρομές καταβάλλονται
• είτε με ταχυδρομική επιταγή
• είτε με εγγραφή του ονόματος
του καταθέτη
στο Λογαριασμό 121/772769-09
Ταμειευτηρίου Εθνικής
Τράπεζας Ελλάδος
στο όνομα ΕΛΕΝΗ ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ
Αγίας Τριάδος 35, Γλυφάδα 166 74
Τηλ.: 210 96 13 495, 210 86 76 865

Στη Λάρισα
στον ΧΡΗΣΤΟ ΚΟΤΑΡΕΛΑ
Τηλ.: 2410 28 91 121

Στα Ιωάννινα και τους Καλαρρύτες
στον ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΑ ΖΑΓΚΛΗ
Τηλ.: 26590 61 518 - 26510 48 843

Υπεύθυνη για τις διευθύνσεις
και την ταχυδρόμηση
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΑΚΟΥΛΑ
Γεωργίου Μαριδάκη 20, 111 43 Αθήνα
Τηλ. 210 20 20 356

Εκδοτική παραγωγή
Ηπειρωτικές Εκδόσεις «Πέτρα»
Οικονόμου 32, 106 83 Αθήνα
Τηλ.: 210 82 33 830
Fax: 210 82 38 468

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αφήσαμε να περάσουν λίγες ημέρες προτού καταπιαστούμε με το γράψιμο σχετικά με το 7ο Αντάμωμα Βλαχοφώνων χωριών Τζουμέρκων, που φέτος έγινε στους Καλαρρύτες, μήπως και μας φύγει η πρώτη έντονη συγκίνηση, αλλά μάταια! Συνεχίζουμε μέχρι σήμερα να είμαστε συγκινημένοι και να νιώθουμε αυτό το βαθύ αίσθημα "εθνικής υπερηφάνειας".

Από που ν' αρχίσει κανείς και που να τελειώσει; Από τον εξαιρετικά επιλεγμένο χώρο και τη διαμόρφωσή του, από τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, τους χώρους στάθμευσης; Από τις καταπληκτικές ομιλίες των πανεπιστημιακών Απόστολου Κατσίκη και Μαίρης Ζάγκλη-Μπόζιου; Από τα ποιμενικά βλάχικα δρώμενα, τους στολισμένους κηρατζήδες, τα όργανα που έπαιξαν τα δημοτικά παραδοσιακά τραγούδια, τα νεανικά χορευτικά συγκροτήματα με τις πανέμορφες φορεσιές και τους άριστα αποδομένους χορούς; Από το άψογο σερβίρισμα και φαγοπότι για τόσο λαό;

Ή να σταθούμε στο Σαββατοβραδινό χορευτικό με τους βλαχοντυμένους λεβέντες και λεβέντισσες χωριανούς μας και στον μικρό μαραθώνιο δρόμο γύρω από τον οικισμό, όπου έλαβαν μέρος παιδιά, νέοι αλλά και κάμποσοι πενηντάριδες με παιδική καρδιά;

Τι να πούμε για το νέο κτήριο της κοινότητας που στολίστηκε με ωραιότατες φωτογραφίες του τόπου μας; Δεν ξέρουμε για τι να πρωτομιλήσουμε, γιατί αν μιλήσουμε περισσότερο για το ένα, θα αδικήσουμε το άλλο. Ένα μόνο πρέπει να πούμε, ένα μεγάλο ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ στον πρόεδρο, στο Κοινοτικό Συμβούλιο και στους Πολιτιστικούς Συλλόγους, που ανέλαβαν και έφεραν σε αίσιο τέλος αυτή τη διοργάνωση, αλλά κι ένα μεγάλο ΜΠΡΑΒΟ σε όλους όσους συντέλεσαν στην πραγματοποίηση των καταπληκτικών και συγκινητικών αυτών εκδηλώσεων.

Τέλος να εκφράσουμε και τα θερμά μας συγχαρητήρια στη συγγραφέα του νέου οδηγού Καλαρρυτών κα Μαίρη Ζάγκλη-Μπόζιου. Η πολυαναμενόμενη αυτή έκδοση μας γέμισε υπερηφάνεια και ευχαριστούμε για μια ακόμα φορά την Κοινότητα που χρηματοδότησε αυτή την έκδοση, αλλά και όσους βοήθησαν για να τυπωθεί σωστά αυτός ο τόσο υψηλής αισθητικής ταξιδιωτικός οδηγός για τους Καλαρρύτες.

Τα άρθρα δεν εκφράζουν - κατ' ανάγκη - και τις απόψεις του Συλλόγου.

7ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η Πανηπειρωτική Συνομοσπονδία Ελλάδος διοργάνωσε φέτος το 7ο Παγκόσμιο Πανηπειρωτικό Συνέδριο. Το συνέδριο έγινε στα Γιάννενα μεταξύ 19 και 21 Αυγούστου 2005 και τελούσε υπό την αιγίδα του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, ο οποίος εκήρυξε και την έναρξή του, το βράδυ της Παρασκευής 19 Αυγούστου 2005, σε ειδική τελετή, που έλαβε χώρα στο υπαίθριο θέατρο της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών. Τόσο το επίσημο γεύμα, το βράδυ της ίδιας ημέρας, προς τιμήν του Προέδρου της Δημοκρατίας, όσο και οι εργασίες του συνεδρίου, από 19 έως και 21 Αυγούστου, φιλοξενήθηκαν στο ξενοδοχείο «Hotel du Lac».

Στο συνέδριο ανακοινώθηκαν πολλές εργασίες, αρκετές από τις οποίες βρίσκονταν στο ύψος ενός επιστημονικού συνεδρίου.

Το κύριο θέμα του συνεδρίου ήταν η ανάπτυξη της Ηπείρου και οι αναγκαίες παρεμβάσεις για την επίτευξη του στόχου αυτού, αλλά και η καταγραφή γενικότερα των προβλημάτων της περιοχής. Οι ενότητες στις οποίες εντάχθηκαν οι διάφορες ανακοινώσεις και παρεμβάσεις ήταν οι ακόλουθες:

- Α. - Ήπειρος: Γεωπολιτική θέση και ανθρώπινο δυναμικό.
- Β. - Αναπτυξιακές πολιτικές και οικονομία.
- Γ. - Πολιτισμός.
- Δ. - Παιδεία και νέες τεχνολογίες.
- Ε. - Υγεία και αλληλεγγύη.
- ΣΤ. - Περιβάλλον.
- Ζ. - Τουρισμός και έργα υποδομής.
- Η. - Ήπειρος και Ηπειρωτική Αποδημία.
- Θ. - Βόρειος Ήπειρος.

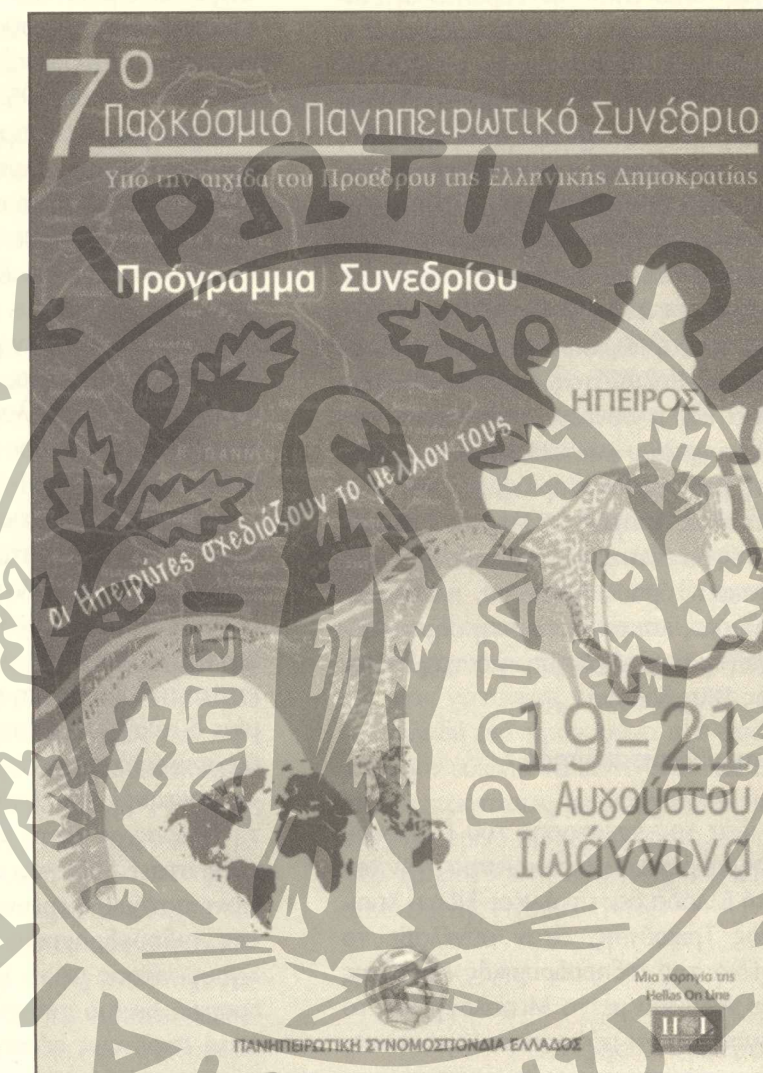
Υπήρξαν και δύο συζητήσεις «στρογγυλής τραπέζης» με θέματα: α) Την Τοπική Αυτοδιοίκηση, και β) Τα Κληροδοτήματα.

Ο Σύλλογός μας συμμετείχε στο συνέδριο με την ιδιότητα του συνεδρίου. Ο Πρόεδρος του Συλλόγου μας εξ άλλου, κ. Σπύρος Φασούλας, ανακοίνωσε την εργασία του: «Ο Ιόνιος - Αδριατικός διευρωπαϊκός διάδρομος, ο Ελληνικός δυτικός σιδηροδρομικός άξονας και οι προοπτικές ανάπτυξης της Ηπείρου».

Η εισήγηση αυτή, που αναπτύχθηκε την πρώτη ημέρα του συνεδρίου, έγινε στα πλαί-

σια ενός γενικότερου προβληματισμού όσον αφορά το ποια μεγάλα έργα υποδομής και ποιά αναπτυξιακή πολιτική μπορούν να συμβάλουν πραγματικά στην ανάπτυξη της Ηπείρου, ιδιαίτερα μετά την αλλαγή των δεδομένων και του γεωπολιτικού ρόλου της περιοχής τα τελευταία 15 χρόνια. Διότι είναι γενικά παραδεκτό ότι η Ήπειρος μειονεκτεί σε αναπτυξιακές δυνατότητες, ιδιαίτερα σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας (έλλειψη πρώτων υλών και ενέργειας, αξιόλογης αγοράς, καλλιεργουμένων εδαφών, κ.λπ.), με αποτέλεσμα, τα περισσότερα έργα υποδομής, που έχουν κατασκευασθεί μέχρι σήμερα, να έχουν συμβάλει ελάχιστα έως καθόλου στην οικονομική ανάπτυξη του χώρου.

Απόδειξη το ότι, ενώ φαίνεται να προοδεύει η περιοχή, η ψαλίδα σε σχέση με άλλες περιοχές της Ελλάδος ανοίγει. Ας σημειωθεί ότι πολλοί είναι αυτοί που προβληματίζονται για το αν θα δημιουργηθούν αξιόλογες αναπτυξιακές ευκαιρίες για την Ήπειρο ακόμη και από την κατασκευή του αυτοκινητόδρομου «Εγνατία».

Ο ΙΟΝΙΟΣ-ΑΔΡΙΑΤΙΚΟΣ ΔΙΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ, Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΥΤΙΚΟΣ

Εισήγηση στο 7ο Παγκόσμιο Πανηπειρωτικό Συνέδριο

Του Σπύρου Φασούλα

Τον Ιούλιο του 1996 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέσπισαν την Απόφαση 1692/961 ΕΚ, σχετικά με τις κατευθυντήριες διατάξεις για την ανάπτυξη του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών (TEN-T), που θα συμβάλλει στη διακίνηση φορτίων σε μεγάλες αποστάσεις και θα φέρει πιο κοντά τους γεωγραφικούς και οικονομικούς πόλους της Ευρώπης. Τον Οκτώβριο του 2001 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε μία πρόταση αναθεώρησης της απόφασης αυτής και κλήθηκαν τα κράτη-μέλη να υποβάλουν προτάσεις για τα διάφορα έργα. Η Ελληνική πλευρά υπέβαλλε μία πρόταση με τίτλο "Ιόνιος-Αδριατικός Διάδρομος: ολοκλήρωση ελλειπουσών μεταφορών (intermodal transport) Ευρώπης-Ασίας-Μέσης Ανατολής". Το έργο αυτό εγκρίθηκε, τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και από το Συμβούλιο των Υπουργών Μεταφορών, τον Οκτώβριο του 2003. Το σχέδιο προβλέπει τρεις νέες σιδηροδρομικές γραμμές που συνδέουν την Κοζάνη με την Καλαμπάκα μήκους 113 χλμ., την Καλαμπάκα με την Ηγουμενίτσα μήκους 153 χλμ. και τα Ιωάννινα με το Αντίρριο μήκους 210 χλμ. Προβλέπεται επίσης η αναβάθμιση της γραμμής Ρίου-Πάτρας-Καλαμάτας μήκους 265 χλμ, αλλά και η σύνδεση του λιμένα του Πλατυγιαλίου και πιθανόν της Πρέβεζας και της Καστοριάς, με παρακαμπτήριες γραμμές. Όλες οι γραμμές αυτές θα είναι μονής κατεύθυνσης, κανονικού εύρους (1,435 μ), ηλεκτροκινούμενες και με αυτόματη σηματοδότηση και τηλεδιοίκηση, για ταχύτατες έως 160 χλμ/ώρα.

Ιστορική ανασκόπηση

Η ιδέα της επέκτασης του Ελληνικού σιδηροδρομικού δικτύου προς την δυτική Ελλάδα δεν είναι νέα. Ήδη ο Χαρίλαος Τρικούπης, όταν συνέλαβε το σχέδιο της σιδηροδρομικής σύνδεσης του Αγρινίου με το Μεσολόγγι και το Κρουνέρι (και μέσω αυτού, με πλοίο,

με την Πάτρα) το 1882, προέβλεπε και την επέκταση της γραμμής αυτής μέχρι και την Άρτα, όπου και τα βορειοδυτικά σύνορα της χώρας την εποχή εκείνη. Δυστυχώς, οι "Σιδηρόδρομοι Βορειοδυτικής Ελλάδας", όπως αποκαλούνταν το δίκτυο αυτό, ουδέποτε επεκτάθηκε πέραν του Αγρινίου. Μετά την ενσωμάτωση στην Ελλάδα της Ηπείρου και της Δυτικής Μακεδονίας το 1913, ανέκυψε έντονη και πάλη η αναγκαιότητα της σύνδεσης αυτών περιοχών με το Ελληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο, γι' αυτό και το 1925 ανατέθηκε, σε μία Βέλγικη Εταιρεία, η κατασκευή, σε πρώτη φάση, μίας σιδηροδρομικής γραμμής κανονικού πλάτους (1,435) που θα συνέδεε την Καλαμπάκα με την Κοζάνη και τη Βέροια. Το 1932 όμως ανεστάλη η κατασκευή της λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης των ετών 1929-1931. Δυστυχώς το έργο αυτό δεν συνεχίστηκε ούτε μετά τον πόλεμο, με αποτέλεσμα να απωλεσθούν τα μέχρι τότε επενδυθέντα κεφάλαια. Αντ' αυτού, μεταξύ των ετών 1952 και 1955 κατασκευάσθηκε μία γραμμή που από το Αμύνταιο (στη γραμμή Θεσσαλονίκης-Φλώρινας) κατέληγε στην Κοζάνη μέσω Πτολεμαΐδας, με στόχο την επέκτασή της μέχρι την Καλαμπάκα, που όμως δεν έγινε ποτέ. Η χάραξη αυτή επελέγη αφ' ενός μεν για να παρακαμφθεί το όρος Βέρμιο, που απαιτούσε την κατασκευή πολυδάπανων τεχνικών έργων, αφετέρου δε για να συνδεθεί η περιοχή της Πτολεμαΐδας, λόγω των μεγάλων ενεργειακών έργων που είχαν προγραμματιστεί να κατασκευασθούν. Μετά τις αλλαγές που έφερε η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας στον χώρο της Βαλκανικής, έγινε ακόμη πιο επιτακτική η ανάγκη της δημιουργίας μίας δυτικής πύλης της Ελλάδας, που θα συνδέεται τόσο οδικά όσο και σιδηροδρομικά με την αντίστοιχη υποδομή της χώρας, γι' αυτό και το 1991 ανετέθη στο Ε.Μ.Π. και στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο η έρευνα σκοπιμότητας της σιδηροδρομικής σύνδεσης της Ηγουμενίτσας με το Ελληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο της χώρας. Η μελέτη αυτή επρότεινε τέσσερις πιθανές λύ-

σεις, εκ των οποίων όμως προέκρινε, σαν πλέον πρόσφορη και αποδοτική, την σύνδεση του λιμένα της Ηγουμενίτσας με την Καλαμπάκα μέσω Ιωαννίνων, πρόταση που απεδέχθη ο Ο.Σ.Ε. Ήδη ο Ο.Σ.Ε., μετά την νέα εξέλιξη, δημοπράτησε σταδιακά όλες σχεδόν τις υπολοιπόμενες μελέτες για την κατασκευή όλου του έργου που αποκαλείται "δυτικός αξόνας". Έτσι λοιπόν, η υλοποίηση αυτού του έργου εξαρτάται πλέον από την πολιτική βούληση, την χρηματοδότηση και τις προτεραιότητες των μελλοντικών Ελληνικών Κυβερνήσεων. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι τοπικές κοινωνίες και οι φορείς της Δυτικής Μακεδονίας και της Ηπείρου, ιδιαίτερα της τελευταίας, έχουν απαιτήσει και διεκδικήσει, με επανειλημμένες κινητοποιήσεις, δημοσιεύματα, ημερίδες, συνέδρια κ.λπ., την σιδηροδρομική σύνδεση, σε συνδυασμό και με την επέκταση του αγωγού φυσικού αερίου σ' αυτές, είναι οι μόνες υποδομές που μπορούν να στηρίζουν μία πραγματική και γοργή ανάπτυξη των φτωχών σε αναπτυξιακές δυνατότητες περιοχών τους.

Η υφιστάμενη κατάσταση και τα προβλήματα των διεθνών μεταφορών

Σήμερα, η επικοινωνία της χώρας μας με την δυτική και την κεντρική Ευρώπη γίνεται οδικώς και σιδηροδρομικώς, μέσω της συνοριακής διέλευσης Ευζώνων-Ειδομένης στα σύνορα με την Π.Γ.Δ.Μ. και της συνοριακής διέλευσης του Προμαχώνα, στα Βουλγαρικά σύνορα. Υπάρχει όμως και η δυνατότητα της οδικής επικοινωνίας μέσω Ιταλίας, με φόρτωση των αυτοκινήτων σε πορθμεία Ro-Ro στα λιμάνια της Πάτρας και της Ηγουμενίτσας. Και οι τρεις όμως δίοδοι παρουσιάζουν προβλήματα. Οι δύο προς βορράν λόγω της πολυδιάσπασης της πρώην Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας σε έξι κράτη, που απαιτεί πολλαπλές συνοριακές διελύσεις, τουλάχιστον για μεταφορές προς τις χώρες της Ευρώπης με τις οποίες η Ελλάδα έχει τις περισσότερες συναλλαγές, με ότι αυτό συνεπάγεται. Αλλά και η διέλευση μέσω

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ιταλίας παρουσιάζει αρκετά προβλήματα, στο τμήμα που εξαρτάται μόνο από την οδική μεταφορά, λόγω των περιορισμών που θέτουν σταδιακά οι περισσότερες χώρες στις διελύσεις από το έδαφός τους των φορτηγών αυτοκινήτων διεθνών μεταφορών, και κυρίως η Ελβετία και η Αυστρία, αλλά και της μικρής μεταφορικής ικανότητας του αυτοκινήτου και του μαγαλύτερου κόστους της οδικής μεταφοράς, αν γίνει σωστή κοστολόγηση, όπως επιτάσσει και προσπαθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανακύπτει λοιπόν το ερώτημα: ο σιδηροδρομικός δυτικός αξόνας θα διευκολύνει τις μεταφορές της Ελλάδας προς την υπόλοιπη Ευρώπη, και πόσο; Για να εξαχθούν σωστά συμπεράσματα, θα πρέπει πρωτίστως να δούμε ποιές είναι οι προοπτικές των διαφόρων μέσων μεταφοράς και πώς διαγράφεται η εξέλιξη των μεταφορών τις επόμενες δεκαετίες. Τα τελευταία 40 χρόνια παρατηρείται μία συνεχής αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων στο σύνολο της ζήτησης μεταφορικού έργου, σε βάρος της σιδηροδρομικής ποτάμιας και θαλάσσιας μεταφοράς, οι οποίες αυξάνονται μεν σε όγκο μεταφερομένων εμπορευμάτων, αλλά με πολύ χαμηλότερο ρυθμό, και έτσι μειώνουν την ποσοστιαία συμμετοχή τους, στο σύνολο του μεταφορικού έργου, όταν δεν παρουσιάζουν και πραγματική μείωση του έργου τους. Ειδικότερα μεταξύ των ετών 1970 και 1977 η συμμετοχή του σιδηροδρόμου στην συνολική εμπορευματική μεταφορά μειώθηκε από 32,7% σε 14,4% (Eurostat στο *Transport in figures* 1996, σ.47). Όσον αφορά δε τις επιβατικές μεταφορές, η συμμετοχή του σιδηροδρόμου έπεσε, από το 10% στο 6% την ίδια περίοδο. Το σύνολο σχεδόν αυτής της απώλειας μετατοπίστηκε προς την οδική μεταφορά (φορτηγά και ιδιωτικά επιβατικά αυτοκίνητα αντίστοιχα). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται αφ' ενός μεν στην ευελιξία του αυτοκινήτου, που μπορεί να κινηθεί "πόρτα-πόρτα", αφ' ετέρου δε στο χαμηλό κόμιστρο που προσφέρει και που οφείλεται στην μη επιβάρυν-

σή του με δαπάνες που επιβαρύνουν τα άλλα μέσα μεταφοράς (π.χ. κατασκευή και συντήρηση της υποδομής τους), αλλά και στην μη ποσοτικοποίηση, στον υπολογισμό του κόστους μεταφοράς, και τη μη χρέωσή του επομένως με αυτό, του εξωτερικού κόστους (συμμετοχή του δηλαδή στο κόστος των ατυχημάτων, καθ' ό μέρος είναι υπεύθυνο αυτό, συμμετοχή στο κόστος από τις επιπτώσεις της ρύπανσης ή της υποβάθμισης του περιβάλλοντος κ.λπ.). Σε κάποιο βαθμό δε, δυστυχώς αρκετά μεγάλο για τους Έλληνες μεταφορείς, και από την παράβαση των νόμων και των κανονισμών (υπερφορτώσεις, παραβάσεις της φορολογικής και της εργατικής νομοθεσίας κ.λπ.) Η αύξηση αυτή της οδικής μεταφοράς, η οποία υποστηρίζεται, προωθείται και επιβραβεύεται από τα ισχυρά συμφέροντα του κυκλώματος της οδικής μεταφοράς (αυτοκινητοβιομηχανίες, εταιρείες πετρελαιοειδών κ.λπ.) και οι επιπτώσεις της, άρχισε να προβληματίζει τα τελευταία 15 χρόνια τόσο τις Ευρωπαϊκές Κυβερνήσεις όσο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα άλλα Όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και άλλους φορείς και μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που ευαισθητοποιούνται και αγωνίζονται για την προστασία του περιβάλλοντος και την ποιότητα της ζωής. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε ότι, υπό τις συντηρητικότερες εκτιμήσεις, τα εξωτερικά κόστη από την κυκλοφοριακή συμφοράση των αυτοκινητοδρόμων και των Εθνικών οδών, από τα τροχαία ατυχήματα και την μόλυνση του περιβάλλοντος που προκαλεί η οδική μεταφορά, συμποσούνται σε 225 δισεκατομμύρια ευρώ το χρόνο. Πέραν όμως των επιπτώσεων αυτής της αύξησης του όγκου της οδικής μεταφοράς στο περιβάλλον, το κλίμα και την ποιότητα της ζωής, η "φθηνή" και "ανταγωνιστική" οδική μεταφορά, οδηγεί και στην αλλοίωση του υγιούς ανταγωνισμού, διότι η μη επιβάρυνση της οδικής μεταφοράς με τα προαναφερθέντα κόστη, ισοδυναμεί με επιδότηση

ενός ανταγωνιστή εις βάρος των υπολοίπων.

Η πολιτική της Ε.Ε. στις μεταφορές

Αποτέλεσμα όλων αυτών των προβληματισμών και των αδιεξόδων ήταν η υιοθέτηση ενός προγράμματος δράσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο ονομάστηκε «Marco Polo», που αντικατέστησε ένα προηγούμενο, με την κωδική ονομασία «Pact» και το οποίο αποβλέπει στην κατά το δυνατόν μεγαλύτερη μετατόπιση της διακίνησης εμπορευμάτων από τις οδικές προς τις ποτάμιες, τις σιδηροδρομικές και τις θαλάσσιες μεταφορές μικρών αποστάσεων (π.χ. Ιόνιο-Αδριατική). Οι «δράσεις στροφής», όπως αποκαλείται η προσπάθεια εκτροπής έργου από την οδική μεταφορά προς τους άλλους τρεις τρόπους μεταφοράς, αποφασίστηκε να επιδοτούνται έως και με το 30% του προϋπολογισμού τους, από τα Ταμεία της Κοινότητας. Προβλέπονται δε επιπλέον και «καταλυτικές δράσεις», όπως αποκαλούνται, δηλαδή ενέργειες για την άρση των διαρθρωτικών φραγμών που εμποδίζουν την λειτουργία και την ανταγωνιστικότητα των σιδηροδρομικών, ποτάμιων και θαλάσσιων μεταφορών. Και οι δράσεις αυτές επιδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση σε ποσοστό έως και 35% του συνολικού προϋπολογισμού τους (βλ. Πρόγραμμα «Marco Polo» Εφρημ. Ε.Ε. L196/2-6-2003). Η οδική διαδρομή που θα προταθεί να αντικατασταθεί από σιδηροδρομική, ποτάμια ή θαλάσσια μεταφορά, θα πρέπει να διέρχεται από το έδαφος τουλάχιστον δύο Κοινοτικών χωρών ή μίας χώρας μέλους και μίας γειτονικής εξωκοινοτικής. Είναι δηλαδή ένα πρόγραμμα στο οποίο μπορούν εύκολα να ενταχθούν και Ελληνικές προτάσεις, με βάση τον δυτικό σιδηροδρομικό-θαλάσσιο αξόνα, αν τελικά χρηματοδοτηθεί η σιδηροδρομική σύνδεση της Ηγουμενίτσας.

Συνέχεια στο επόμενο

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΥΣ

Σπυρίδων Δημητρίου Τζομάκας

Ένας εκλεπτισμένος φιλότεχνος χρυσοχόος κατακτά την αγορά των Αθηνών

Στις 29 Αυγούστου 2005, οι Καλαρρύτες έχασαν ένα ακόμα σπουδαίο τέκνο τους, τον υπεραιωνόβιο Σπύρο Τζομάκα του Δημητρίου, χρυσοχόο πάππου προς πάππον. Ο Σπύρος Τζομάκας γεννήθηκε το 1904 στους Καλαρρύτες από τον Δημήτριο Σ. Τζομάκα και την Καλλιόπη Βογιάρου, οι οποίοι απέκτησαν τρεις γιούς, όλους αργυροχρυσόχους: τον Σπυρίδωνα, τον Χρήστο και τον Αλέξανδρο.

Σε ηλικία 12-15 ετών, ο Σπύρος έφυγε με την οικογένειά του στα Γιάννενα, όπου ο πατέρας του διατηρούσε χρυσοχοείο. Από τότε ασχολείτο με τη ζωγραφική στον ελεύθερο χρόνο του, όπου είχε ταλέντο. Τελείωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στα Γιάννενα, στο γαλλικό σχολείο της Alliance Francaise. Από τη μητέρα τους Καλλιόπη, η οποία έπαιζε πιάνο, είχε και τα πρώτα ακούσματα κλασικής μουσικής. Ο ίδιος έμαθε να παίζει φλάουτο και κλαρίνο, ενώ δεν έπαψε ποτέ να ακούει κλασική μουσική, αλλά και δημοτική.

Η αγάπη του για τη ζωγραφική τον οδήγησε στο να εξελιχθεί και σε συλλέκτη έργων ελλήνων ζωγράφων του 20ου αιώνα. Στη συλλογή του υπάρχουν έργα Τσαρούχη, Μόραλη, Μαλάμου, Βικάτου, Γέραλη, Ματθιόπουλου και πολλών άλλων καλλιτεχνών.

Ο Σπύρος Τζομάκας άνοιξε

από νωρίς κατάστημα αργυροχρυσοχοΐας στην Αθήνα, στην οδό Περικλέους 13, όπου βρισκόταν ένα παλιό νεοκλασικό με κεραμίδια.

Το 1934 το κτίσμα κάτεδαφίστηκε για να γίνει πολυκατοικία, όμως ο Σπύρος Τζομάκας επέστρεψε στην ίδια διεύθυνση με νέο κατάστημα, που διατηρείται έως σήμερα. Από εδώ πέρασε όλη η γνωστή Αθήνα εκείνης της εποχής, αλλά και πολλοί καλλιτέχνες, των οποίων έργα βρίσκονται σήμερα στη συλλογή της οικογένειας Τζομάκα. Τακτικοί επισκέπτες ήταν μεταξύ άλλων ο Ευάγγελος Αβέρωφ, ο Γιάννης Μόραλης, ο Γιάννης Τσαρούχης και η λαογράφος Αγγελική Χατζημιχάλη, η οποία επωφελήθηκε από τις τεχνικές γνώσεις του Σ. Τζομά-

κα στην αργυροχρυσοχοΐα για τις δικές της έρευνες.

Το 1937, για τα έργα του, ο Σπύρος Δ. Τζομάκας κερδίζει χάλκινο μετάλλιο στη διεθνή έκθεση Τεχνών και Τεχνικών στο Παρίσι.

Το χρυσοχοείο της οδού Περικλέους, όπως και το δεύτερο κατάστημα της οικογένειας στην οδό Πατησίων, διαχειρίζεται εδώ και πολύ καιρό ο πρωτότοκος γιός του Σπύρου Δ. Τζομάκα, Παντελής με τη βοήθεια των θυγατέρων του, διατηρώντας την άριστη τεχνική κατασκευή, τις παραδοσιακές γνώσεις και τις εμπορικές και διοικητικές ικανότητες του πατέρα του.

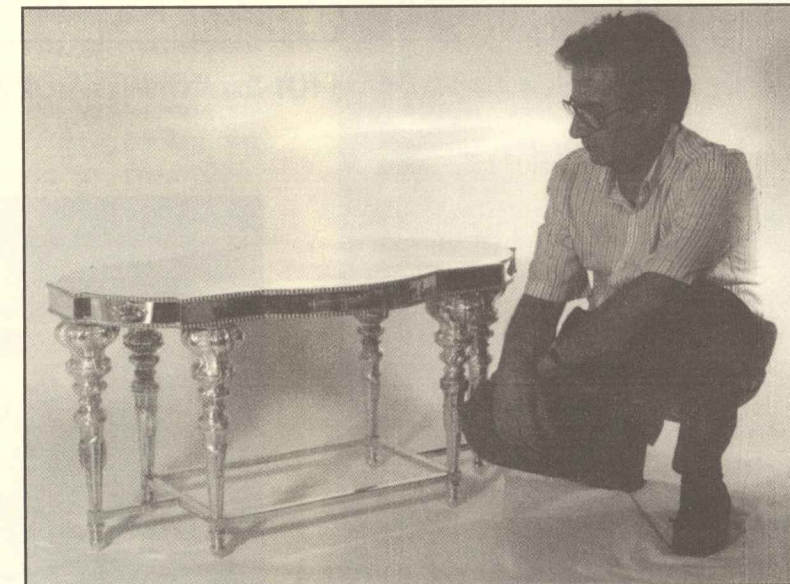

Η οικογένεια του Δημητρίου και της Καλλιόπης Τζομάκα: Όρθιοι πίσω, από αριστερά: Χρήστος, Χαρίκλεια και Αλέξανδρος Δημητρίου Τζομάκας, μεσαία σειρά, Γρηγόριος Δ. Τζομάκας, Καλλιόπη Βογιάρου-Τζομάκα και Δημήτριος Σ. Τζομάκας, μπροστινή σειρά Σπυρίδων και Ελευθέριος Δ. Τζομάκας.

ΚΑΛΑΡΡΥΤΙΝΟΥΣ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥΣ

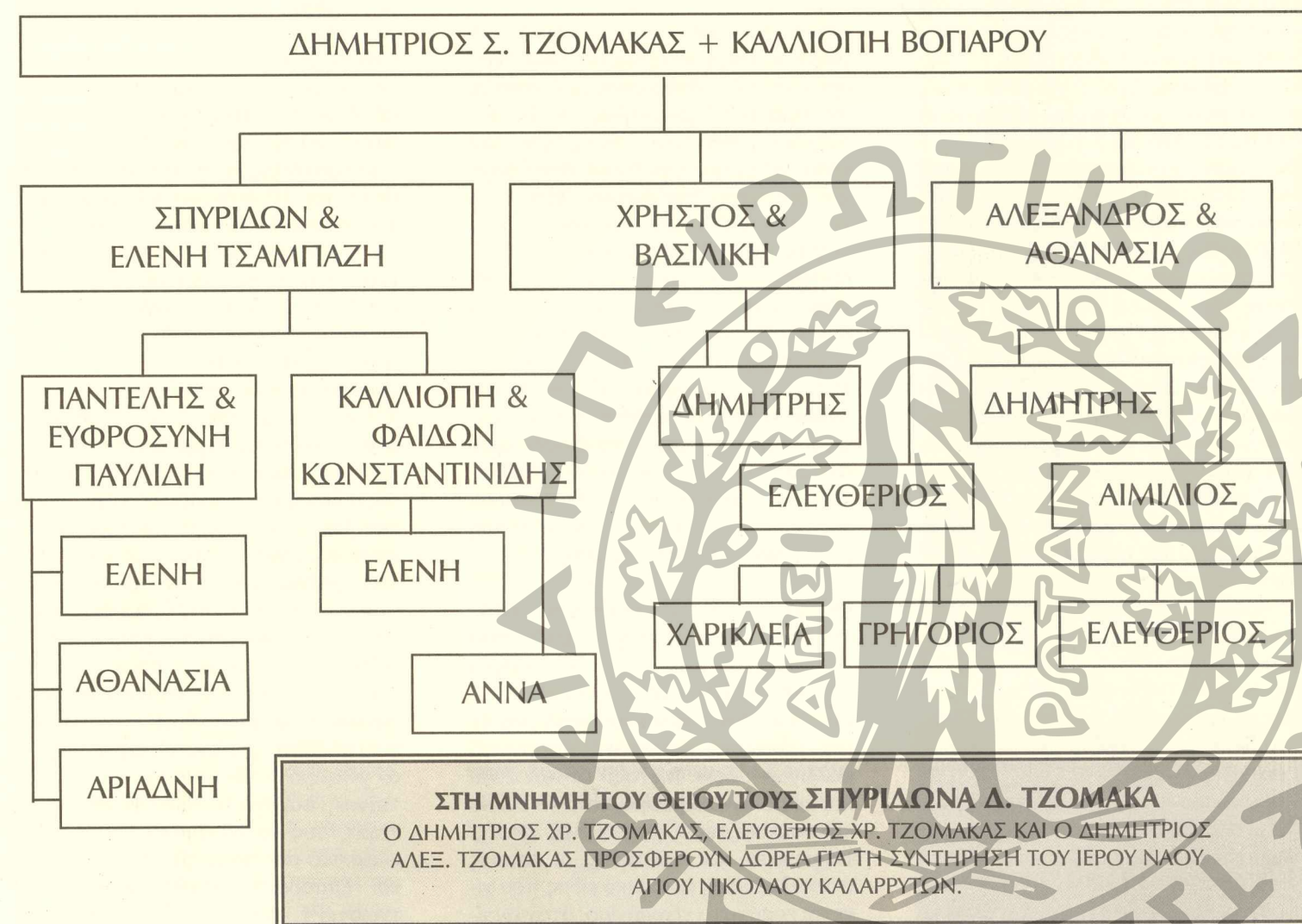

Ο Σπυρίδων Δ. Τζομάκας με τον γιό του Παντελή στο χρυσοχοείο τους.

Αργυρό επίπλο κατασκευασμένο στο εργαστήριο του Σπυρίδωνα Δ. Τζομάκα.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΖΟΜΑΚΑ

Ιστορία και πολιτισμός των Καλαρρυτών

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ 7ου ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ ΒΛΑΧΟΦΩΝΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΑΛΑΡΡΥΤΕΣ

Της Μαίρης Ζάγκλη-Μπόζιου*

Τις δυτικές απόκρημνες πλαγιές της Πίνδου, είχαν επιλέξει, από τους αρχαιότερους χρόνους, ως τόπο κατοικίας, πολλοί άνθρωποι, λόγω των οχυρών θέσεων που προσφέρει και των εκτεταμένων ορεινών βοσκότοπων και κατάλληλων εκτάσεων για νομαδική κτηνοτροφία. Οι δύο παραπάνω λόγοι ορίζουν και τη μοίρα των κατοίκων της περιοχής. Μετά τις επιδρομές των Σλάβων τον 7ο αιώνα που θα ερμηνωθούν οι πεδινές περιοχές στην κεντρική Ελλάδα οι κάτοικοι θα αναγκαστούν να αναζητήσουν μόνιμη κατοικία στα ορεινά.

Μετά την πρώτη ημιμόνιμη εγκατάσταση κατοίκων στους Καλαρρύτες, ο πληθυσμός αυξάνεται με βλαχόφωνους πληθυσμούς που καταφεύγουν εκεί αργότερα, για να διασωθούν ή και να αποφυγούν την τουρκική καταδωξη από πολλές περιοχές και από τη Θεσσαλία. Υπάρχουν ενδείξεις ότι βλάχοι υπήρχαν εγκατεστημένοι σε σταθερούς οικισμούς συνδεδεμένοι με την αγροκτηνοτροφική ζωή και ενταγμένοι στη βυζαντινή οικονομική διάρθρωση από τον 12ο και 13ο αιώνα.

Ως τμήμα του Δεσποτάτου της Ηπείρου (1204-1430) αλλά και αργότερα, παρά την υποταγή των Ιωαννίνων το 1430 στους Τούρκους, οι Καλαρρύτες θα παραμένουν ως ανεξάρτητος πυρήνας μέσα στην οθωμανική αυτοκρατορία έως το 1478. Δύο ήταν οι λόγοι που προτίμησαν την ειρηνική συνθηκολόγηση, αφενός η ανάγκη των μετακινήσεών τους, λόγω της νομαδικής ζωής και αφετέρου η στρατηγική θέση των χωριών Καλαρυτών και Συρράκου, που δεσπόζουν σε κομβικό σημείο των χερσαίων οδών της Πίνδου με τη Θεσσαλία και την Ήπειρο, θέση βέβαια που επέβαλε ενιαία μεταχείριση, ως προς τα περάσματα, εκ μέρους της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Αφού τέθηκαν υπό την προστασία της Βαλιδέ Σουλτάνας (βασιλομήτορος) τους χορηγούνται προνόμια, δηλ. αυτοδιοίκηση και ετήσια μερική φορολογική απαλλαγή.

Η προνομιακή μεταχείριση περιορίζεται ως ένα βαθμό τις αυθαιρεσίες της οθωμανικής διοίκησης που τώρα πια ασκεί απλή μόνο επιβλεψη, μέσω του τούρκου αξιωματούχου της περιοχής, του σούμπαση.

Μέσα στα πλαίσια της οθωμανικής κυριαρχίας και με κατοικία έναν ιδιαίτερα ορεινό τόπο οι άνθρωποι, με έντονο το αίσθημα της δημιουργίας, αναζητούν διεξόδους, που γίνονται πραγματικότητα, με βραδείς ρυθμούς στην αρχή και αργότερα πιο έντονα, λόγω των έντονων πολιτικών και οικονομικών συγκυριών στην περιοχή τους.

Οι Καλαρρυτινοί γνωρίζουν τη μεγαλύτερη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη από τα μέσα του 18ου μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα (1750-1821). Τα προνόμια εξασφαλίζουν στους κατοίκους καλύτερη ποιότητα ζωής και ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και εμπορικών συναλλαγών, που συμβάλλουν στην πύκνωση του πληθυσμού με την εγκατάσταση βιοτεχνιών από άλλες περιοχές.

Οι καλαρρυτινοί επιδίδονται στην επεξεργασία των πρώτων υλών που προέρχονται από την κτηνοτροφία και ασχολούνται με την εριοργία, η οποία με τον καιρό αναπτύσσεται σε μια σημαντική βιοτεχνική παραγωγή μάλλινων ειδών. Μεταξύ αυτών είναι και το μάλλινο ύφασμα, από το οποίο κατασκευάζονται οι γνωστές κάπες, ποιμενικές και ναυτικές, οι οποίες αποτελούν ένα εμπορικό είδος που γίνεται ευρύτατα εξαγώγιμο, όταν ανοίγει η αγορά για τους ναυτικούς και

χρησιμοποιούνται σε όλη τη Μεσόγειο (Ισπανία, Ιταλία, Μάλτα, Τουρκία, Γαλλία).

Παράλληλα η γνώση του ορεινού τόπου και των χερσαίων οδικών δικτύων θα στρέψει ορισμένους κατοίκους να οργανώσουν συστήματα μεταφορών με τους κυρατζήδες, τα γνωστά καρβάνια, τα οποία εξυπηρετούν και συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη του εμπορίου.

Εκεί που, ουσιαστικά, διέπρεψαν οι καλαρρυτινοί ήταν η επιτυχημένη απασχόλησή τους με το εμπόριο στο εσωτερικό της χώρας και το εξωτερικό.

Οι καλαρρυτινοί έμποροι πραγματευτάδες με την ορολογία της εποχής, ανέπτυξαν από τα μέσα του 18ου αιώνα μέχρι την καταστροφή των Καλαρυτών αλλά και αργότερα σε μικρότερη κλίμακα, προσοδοφόρες επιχειρήσεις στις τοπικές και ευρωπαϊκές αγορές.

Άρχισαν το εμπόριο με τα ακατέργαστα δέρματα και ήδη από τον 18ο αιώνα εξάγονται στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Τότε έχουμε την πρώτη διασπορά Καλαρρυτινών με μόνιμες εγκαταστάσεις στην Ιταλία. Από τα μέσα του 18ου αιώνα κ.ε. οργανώνεται ένα πολύ καλό εμπορικό δίκτυο για τα προϊόντα, που διακινούν κυρίως καλαρρυτινοί έμποροι αφού είχαν τη δυνατότητα της εμπορικής αποδημίας σε τοπικό επίπεδο, δηλ. στα Γιάννινα, ή και στο εξωτερικό.

Πως απέκτησαν κεφάλαια;

Όταν εγκαταστάθηκαν στα Ιωάννινα, οι φορολογικές ελαφρύνσεις που τους δόθηκαν, τους διευκόλυναν να έχουν τόσο δυναμική παρουσία στην αγορά των Ιωαννίνων, ώστε να παραγκωνίσουν τους γιαννιώτες εμπόρους. Από τα κεφάλαια που συγκεντρώναν άρχισαν να αναπτύσσουν εμπορικές δραστηριότητες και συναλλαγές με άλλες πόλεις του εσωτερικού και του εξωτερικού. Πρώτο και κύριο εμπορικό προϊόν διακίνησης έγινε το καλαρρυτινό μάλλινο ύφασμα για κάπες, προϊόν γνώριμο για διακίνηση, αφού η βιοτεχνική παραγωγή γινόταν στη γενέτειρά τους και το εμπορεύονται αποκλειστικά συντοπίτες δηλ. καλαρρυτινοί έμποροι. Οι πρώτοι έμποροι, οι γνωστοί Γ. Δουρούτης στην Αγκώνα, και ο Γ. Τουρτούρης στη Βενετία, άρ-

χισαν τις εμπορικές τους δραστηριότητες με αυτό το είδος εμπορίου.

Η ανάπτυξη του εμπορίου έχει ως συνέπεια, σύμφωνα με τον περιηγητή Leak, την εγκατάλειψη της καλλιέργειας της γης και την εισαγωγή ειδών διατροφής από την Άρτα, τα Τρίκαλα και τα Ιωάννινα. Οι εισαγωγές διατροφικών ειδών, αποτελούν ένδειξη αναβάθμισης της οικονομίας της κοινότητας.

Στα Γιάννινα γνωστά ήταν τα καταστήματα των αδελφών Γεώργιου και Νικόλαου Λάμπρου, Ιωάννη και Απόστολου Παράσχη, Γεώργιου Τουρτούρη και μετά το 1815 των Δημ. Δαμίρη, Νικ. Σγούρου εμπόρων που έχοντας προνομιακή φορολογική μεταχείριση από τον Αλή πασά πλούτιζαν και ευημερούσαν περισσότερο από γνωστούς εμπόρους γιαννιώτες.

Στο εξωτερικό άνοιξαν εμπορικούς οίκους σε πολλές πόλεις της Ιταλίας, Αυστρίας ακόμη και της Ρωσίας και από αυτούς, οι μεν πλούσιοι μετανάστευσαν στους τόπους εμπορίου, οι δε μεσαίοι επέστρεφαν στην πατρίδα, ως καταστηματάρχες.

Σε κάθε ταξίδι επιστροφής, οριστικής ή προσωρινής, έφερναν χρήματα και βιομηχανικά αγαθά στον τόπο τους, ανοικοδομούσαν τα σπίτια και ανέβαζαν το βιοτικό επίπεδο των οικογενειών τους.

Γνωστοί έμποροι της εποχής ήταν οι Γεώργιος και Χριστόδουλος Δουρούτης, με έδρα την Αγκώνα και την Τεργέστη, Δημήτριος Τουρτούρης εμπορεύμενος στο Λιβόρνο και υιοί του Γεώργιου και Κωνσταντίνος με έδρα τη Βενετία. Οι εμπορικές επιχειρήσεις που ανοίγονταν στο εξωτερικό ήταν κυρίως οικογενειακές και τις συγκροτούσαν αδελφία και συντοπίτες, όπως οι αφοί Δουρούτη, Τουρτούρη, Σγούρου, Παράσχη, Σταματάκη, Λάμπρου, Μπαχώμη, Ραφτάνη, Ζούκη, Γκιούρτη κ.ά.

Εκτός από το μάλλινο ύφασμα τα προϊόντα που εμπορεύονταν και εξήγαγαν ήταν ποικίλα: ακατέργαστο δέρμα, σκουτί (χονδρό ύφασμα για ρούχα), βαμβάκι από τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία εξαγωγή προς την Αυστρία, λαγοτόμαρα, κερύ, πρινοκόκι, βελανιδι, μετάξι από την Αγυιά Βόλου κυρίως στη Νάπολη. Τα εισαγωγικά προϊόντα τους ήταν φέσια, κρεμέζα (κόκκινη φυσική χρωστική ουσία που παράγεται από το έντομο κέρμη), βελούδινα υφάσματα, τιρτίρια (χρυσονήματα δηλ. νήματα από χρυσό ή επιχρυσωμένο άργυρο για τη διακόσμηση των στολών) και αποικιακά προϊόντα από Βενετία, Τεργέ-

στη, Λιβόρνο, Γένοβα, Ραγούσα, Κωνσταντινούπολη, Μόσχα.

Οι φτωχότερες οικονομικά τάξεις ασχολούνται με τη χρυσοκεντητική και με τη ραπτική. Οι περίφημοι τερζήδες, εφάμιλλοι των γιαννιωτών, κεντούν τις χρυσοποίκιλτες στολές της εποχής για Έλληνες και τουρκαλβανούς και κατέχουν περιφανή θέση σ' αυτό το επάγγελμα. Παράλληλα ασχολούνται με τη ραπτική της κάπας και μένουν γνωστοί ως καποραφτάδες.

Ένα τμήμα του πληθυσμού, που επίσης δεν έχει οικονομικά κεφάλαια για να ασχοληθεί με το εμπόριο, ασχολείται με την ασημουργία. Οι Καλαρρύτες γίνονται ένα από τα σπουδαία κέντρα κατασκευής προϊόντων αργυροχοΐας.

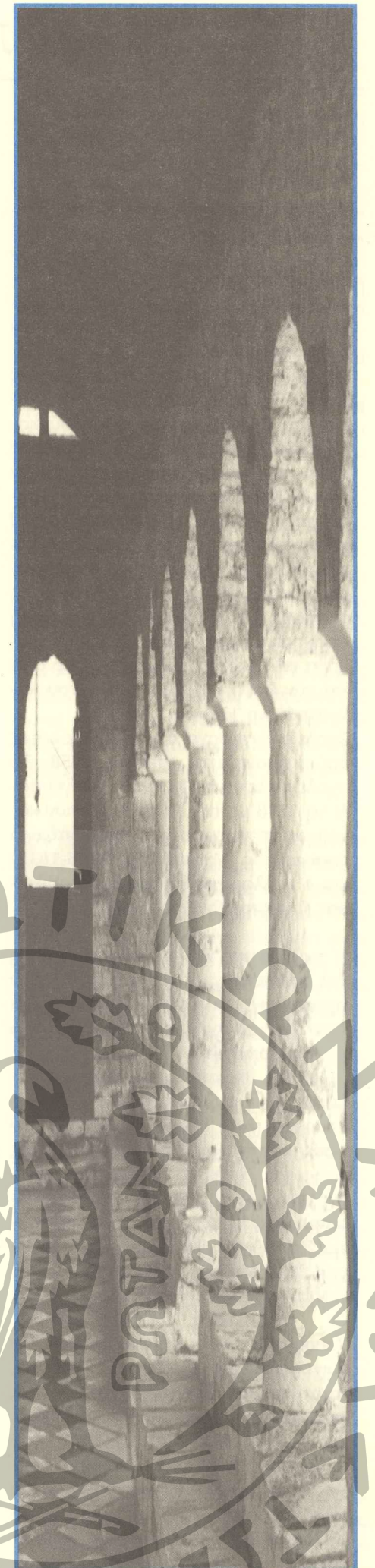
Η ασημουργική τέχνη περνά από τα Ιωάννινα στον τόπο τους στις αρχές του 18ου αιώνα και την εξασκούν με ανυπέβλητη δεξιότητα εφάμιλλη με αυτή των γιαννιωτών. Στα εργαστήρια των καλαρρυτινών κατασκευάζονται τα περιφημότερα ασημουργικά εκκλησιαστικά και κοσμικά καλλιτεχνήματα του 18ου αι.

Πολλοί από αυτούς, που αποκαλούνται συνήθως χρυσοί, γίνονται και πλανόδιοι τεχνίτες και έτσι εξαπλώνουν την τέχνη της αργυροχοΐας στη Βαλκανική, Μικρά Ασία, Αίγυπτο, Ιταλία και Αυστρία. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα η τέχνη απλώνεται σε όλη την Ελλάδα και κυρίως στα Επτάνησα και την Ιταλία, αφού πολλοί τεχνίτες εγκαθίστανται σ' αυτά τα μέρη πριν και μετά το 1821. Οικογένειες αργυροχών όπως των Τσιμούρη στα Ιωάννινα και στους Καλαρρύτες, Μπάφα στη Ζάκυνθο, Παπαγεωργίου και Παπαμόσχου στην Κέρκυρα, Νέσση (Nessi) και Βούλγαρη (Bulgari) στην Ιταλία, είναι μερικές από τις πιο γνωστές έως σήμερα.

Σε έγγραφο του 1824, που βρέθηκε στο αρχείο της κοινότητας, αποτυπώνεται η ποικιλία των ειδών αργυροχοΐας που κατασκευάζονταν ή υπήρχαν στους Καλαρρύτες και τα οποία πήραν μαζί τους όταν καταστράφηκε το χωριό.

Η οικονομική ανάπτυξη είναι και η αιτία της διαμόρφωσης μιας κοινωνικής διαστρωμάτωσης (αστική τάξη) με σαφή κοινωνικά και οικονομικά όρια, η οποία παράλληλα έχει εφαρμογή στα ήθη και τα έθιμα.

Συνέχεια στη σελ. 10

Ιστορία και πολιτισμός των Καλαρρυτών

Συνέχεια από τη σελ. 9

Η οικονομική ευμάρεια του τόπου προάγει την πληθυσμιακή πυκνώση. Σύμφωνα με απογραφή του 1820 οι μόνιμοι κάτοικοι των Καλαρρυτών ανέρχονται στους 3.000, αριθμός σημαντικός αν σκεφθεί κανείς την ερήμωση που υφίστανται άλλες κοινότητες αυτή την εποχή.

(Η οικιστική ανάπτυξη της κοινότητας συμβαδίζει με την πνευματική, και πολιτιστική.) Ο απόηχος της ελληνικού διαφωτισμού φθάνει μέχρι εδώ. Ο Κοσμάς ο Αιτωλός, στο πλαίσιο των περιοδειών του (1770-1779) επισκέπτεται δύο φορές τους Καλαρρύτες και στους λόγους του επιμένει στη σύσταση σχολείων και εδραίωση της ελληνικής γλώσσας ανάμεσα στους βλαχόφωνους Έλληνες της περιοχής. Οι λόγοι του έχουν μεγάλη απήχηση και οι κάτοικοι διαθέτουν χρήματα αλλά και προσωπικά χρυσαφικά για την ίδρυση σχολείων στην τουρκοκρατούμενη Ήπειρο.

Σχολείο λειτουργεί στους Καλαρρύτες και μνημονεύεται από το 1758. Το σχολείο κλείνει το 1821 και ανοίγει πάλι το 1828 με την επιστροφή των κατοίκων στην κοινότητα. Εκεί δίδαξαν ο Αναστάσιος Μπεκιάρης (1805-1812) και ο καλαρυτινός πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Σγούρος (1790).

Η πολιτιστική και οικονομική ανέλιξη της κοινότητας είναι συνδιασμός των προνομίων που τους είχαν δοθεί και των στενών σχέσεων του Αλή πασά με την κοινότητα.

Ο Αλής διατηρεί στενότετους δεσμούς με τους προεστούς των Καλαρρυτών και λέγεται ότι άνοιξε τον πρώτο δρόμο από τα Ιωάννινα προς το χωριό, όπου και παραθέριζε. Στενός συνεργάτης του Αλή είναι ένας σημαντικός άνδρας, συνετός και φιλόπατρις, ο καλαρυτινός προεστός Γεώργιος Τουρτούρης, έμπορος στο επάγγελμα και μέλος της φιλικής εταιρείας. Οι περιηγητές W. Leak και F. Rouqueville, που επισκέφθηκαν την κοινότητα στις αρχές του 19ου αι., αποτύπωσαν στα περιηγητικά τους κείμενα την ευνομία, τον πολιτισμό, τις ωραίες οικοδομές, την ακμή του εμπορίου, τους μορφωμένους ανθρώπους που μιλούσαν ξένες γλώσσες και γνώριζαν τις τιμές των χρηματιστηρίων των μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων και την ύπαρξη βιβλιοθηκών με

αρχαία συγγράμματα και βιβλία στην γαλλική και ιταλική γλώσσα.

Ο περιηγητής W. Leak αναφέρει επίσης ότι οι Καλαρρύτες το 1805 διέθεταν για τις ανάγκες των κατοίκων μόνιμο ιατρό (Κερκυραίο). Ελάχιστες κοινότητες διέθεταν δικό τους γιατρό, ένδειξη του ανώτατου βαθμού του πολιτισμικού επιπέδου της κοινότητας αυτή την εποχή.

Αξιοσημείωτο της οικονομικής ευρωστίας των Καλαρρυτών είναι ότι η κοινότητα αναφέρει ονομαστικά στους φορολογικούς καταλόγους της εποχής, ανάμεσα στους άλλους φορολογούμενους, που είναι οι περιοχές Ζαγόρι, Βαρόσι Ιωαννίνων, Μαλακάσι και Εβραίοι Ιωαννίνων.

Όλες οι παραπάνω δημιουργικές ενασχολήσεις των κατοίκων μας οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι οι Καλαρρύτες από τα μέσα του 18ου μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα παράγουν πολιτισμό, που έχει κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό αντίκτυπο στην περιοχή τους αλλά και σε ολόκληρη την Ελλάδα κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας αφού εξάγουν την ελληνική τέχνη της αργυροχοΐας (όπως π.χ. στην Κέρκυρα) και την εμπλουτίζουν με στοιχεία άλλης τέχνης (όπως στοιχεία μπαρόκ της ιταλικής). Συγχρόνως, το εμπόριο γίνεται η αιτία της διακίνησης ιδεών και βιομηχανικών και καταναλωτικών αγαθών που προάγει το πνευματικό και πολιτιστικό επίπεδό τους. Αυτό συνέβη σε ελάχιστες κωμοπόλεις και πόλεις κατά την ίδια χρονική περίοδο.

Στις αρχές του 19ου αιώνα, ο ρωσοτουρκικός πόλεμος (1806) αναζωπυρώνει τα επαναστατικά κινήματα που έχουν σχέση και με την περιοχή των Καλαρρυτών αφού οι Βλαχάβας, Δεληγιάννης και Στορνάρης καταλαμβάνουν τα περάσματα του Μετσόβου και των Καλαρρυτών (1807) για να εμποδίσουν την επικοινωνία Ηπείρου-Θεσσαλίας. Εν τούτοις εξέγερση δεν γίνεται και ο Αλής ενισχύει τη θέση του.

Η αρχή του τέλους της οικονομικής, εμπορικής και πολιτιστικής ανάπτυξης των Καλαρρυτών είναι η επανάσταση των δύο κοινοτήτων Συρράκου και Καλαρρυτών κατά των Τούρκων

στις αρχές Ιουλίου του 1821. (Επανάστασεις και εξεγέρσεις έχουμε και στην περιοχή Ζαγορίου στα Τζουμέρκα και το Ραδοβίτσι). Με τη γνωστή επανάσταση των δύο κοινοτήτων στο Συρράκο με αρχηγό τον Ι. Κωλέττη και στους Καλαρρύτες με τους Τουρτούρη και Ράγκο τα χωριά καταστρέφονται. Οι Καλαρρύτες ολοκληρωτικά, αφού οι κάτοικοι, όταν αντιλαμβάνονται ότι κάθε αντίσταση είναι αδύνατη, παίρνουν μαζί τους ό,τι πολυτιμότερο μπορούν να μεταφέρουν και απομακρύνονται από το χωριό. Η εγκατάλειψη των περιουσιών συντείνει πολύ στη διάσωση των φυγάδων. Οι οθωμανοί και οι αλβανοί εκθεμελιώνουν το χωριό, λαφυραγωγούν και πυρπολούν τα πάντα, αλλά συγχρόνως δίνουν και ικανό χρόνο σ' αυτούς που φεύγουν.

Η καταστροφή είναι ολοκληρωτική. Πολλοί ιστορικοί αναφέρονται στην επανάσταση των δύο κοινοτήτων όπως ο Κασομούλης, ο Finlay, ο Βαρνακιώτης, ο Κουντουριώτης, καθώς και ο στρατηγός Γιάννης Μακρυγιάννης, που στα απομνημονεύματά του αναφέρει:

.....και χάλασαν τους Έλληνες και αφανίστηκαν οι δυστυχείς Καλαρρυτιώτες, οπούταν οι πλέον πλούσιοι σ' εκείνα τα μέρη κ' έμειναν διακονιραίγοι. Αφανίστηκαν αυτείοι και ο τόπος τους ερήμαξε.

Οι προνομιακοί κάτοικοι θα μετατραπούν σε πρόσφυγες και θα καταφύγουν σε παραπλήσια μέρη όπως στη Ζάκυνθο, εκεί όπου στα τέλη του 18ου αι. είχαν ήδη μεταναστεύσει αρκετοί από αυτούς και θα αποτελέσουν σημαντικό κεφάλαιο στη νεότερη κοινωνική και πολιτισμική πορεία της Ζακύνθου, στο εμπόριο, στη βιομηχανία και κυρίως στην αργυροχοΐα. Άλλοι θα καταφύγουν στο Μεσολόγγι, όπως ο Ράγκος, όπου πολλοί από αυτούς θα συμμετάσχουν και στην έξοδο του Μεσολογγίου, άλλοι στην Αιτωλοακαρνανία μέχρι την Αθήνα και τη Χαλκίδα. Στην Παραμυθιά καταφεύγει η οικογένεια Βούλγαρη, στην Κέρκυρα οι οικογένειες Παπαγεωργίου, Παπαμόσχου και Λάμπρου. Μερικοί πρόσφυγες, ρακένδυτοι και πεινασμένοι, φθάνουν στην Αγκώνα όπου η εκεί ελληνική παροικία, από το κοινό ταμείο της, θα

τους προσφέρει οικονομική βοήθεια και περίθαλψη.

(Για την οικ. Βούλγαρη θα μου επιτρέψετε να κάνω μία παρένθεση λέγοντας ότι ο δημοσιογράφος που έφερε τον Βούλγαρη στην Παραμυθιά απλά ανέφερε ότι κατάγεται από τους Καλαρρύτες όμως δεν επεσήμανε ότι οι Βούλγαρη εγκαταστάθηκαν ως πρόσφυγες στην Παραμυθιά φέρνοντας μαζί τους την τέχνη της αργυροχοΐας την οποία εξάσκησαν για να επιβιώσουν ανοίγοντας κατάστημα)

Οι Καλαρρύτες γνωρίζουν πρωτοφανή ερήμωση αφού στις παραμονές του 1821 αριθμούσε περίπου 500 οικογένειες και στην απογραφή του 1831 παρουσιάζει μόνο 26 οικογένειες. Οι κάτοικοι πλέον είναι φτωχοί και χειροβίωτοι. Οι δύο τουρκικές διαταγές (μπουγιουντί) που εκδόθηκαν το 1822 και το 1826 για αμνηστία φορολογικές απαλλαγές και ασφαλή επιστροφή των κατοίκων δεν στάθηκαν ικανές να αποτινάξουν τον φόβο. Η ανασυγκρότηση γίνεται με δυσκολία και με αργούς ρυθμούς αλλά έχει ήδη συντελεστεί η αποδιάρθρωση της παραδοσιακής βιοτεχνικής υποδομής της προηγούμενης περιόδου.

Τόσο μεγάλη και νωπή στη μνήμη τους ήταν η καταστροφή του χωριού, ώστε οι κάτοικοι να είναι επιφυλακτικοί σε κάθε νέα συμμετοχή σε επαναστατικά κινήματα, φοβούμενοι τα τουρκικά αντίποινα. Αυτός είναι και ο λόγος που δεν λαμβάνουν μέρος στην επανάσταση Ηπείρου-Θεσσαλίας το 1854. Εξάλλου συμμορίες τουρκαλβανών, πριν και μετά την επανάσταση του 1854, λεηλατούν με κάθε μέσο τους χωρικούς όλης της Ηπείρου. Ο φόβος και η ανασφάλεια που επικρατεί κάνει εξίσου ανασφαλή την επιστροφή των εμπόρων και πολλοί είναι οι πρόσφυγες που δεν επιστρέφουν και εγκαθίστανται πλέον στα μέρη που τους υποδέχθηκαν.

Καθ' όλη σχεδόν τη διάρκεια του 19ου αι. η παράδοση της βιοτεχνικής απασχόλησης ακολουθεί πτωτική πορεία με μειωμένη παραγωγή σε ό,τι έχει σχέση με την κατεργασία του χρυσού και του αργύρου, της κεντητικής και υφαντικής μάλλινων ειδών, αφενός μεν γιατί αναπτύσσονται άλλα εμπορικά κέντρα στο βιλαέτι Ιωαννίνων και αφετέρου γιατί αποκλείονται από τις αγορές της νότιας Ελλάδας λόγω της μεγάλης φορολογίας.. Μια τρίτη παράμετρος είναι και η χάραξη νέων οδι-

κών αξόνων του διεθνούς εμπορίου που έχει ως αποτέλεσμα την ανατροπή και των παραδοσιακών κέντρων πρωτοβιομηχανικής παραγωγής. Οι Καλαρρύτες εν τούτοις παραμένουν ως γνωστό βιοτεχνικό κέντρο παραγωγής αργυροτεχνίας και εμπορίου και έτσι αποτυπώνονται από τους ευρωπαίους περιηγητές στους χάρτες-χαλκογραφίες της εποχής (1854).

Τα βοσκοτόπια, η μόνιμη και διαχρονική αξία του τόπου, είναι και η αιτία που οι κτηνοτρόφοι οδηγούνται και πάλι στην ορεινή κοινότητά τους. Συνεχίζουν το αέναο ταξίδι τους στα θερινά και χειμερινά βοσκοτόπια της Ηπείρου και κυρίως της Θεσσαλίας και ζουν κυρίως από την πώληση των γαλακτοκομικών προϊόντων, σημαντική πλουτοπαραγωγική πηγή με εξαγωγή προϊόντα, των δερμάτων, των ερίων και του κρέατος των ζώων. Πολλοί βρίσκουν εργασία στον τόπο της εποχικής μετανάστευσης και μένουν μόνιμα εκεί, αφού η περίοδος της οικονομικής και πολιτισμικής ανάπτυξης των Καλαρρυτών έχει παρέλθει ανεπιστρεπτί. Άλλοι διαμένουν, σπυρδάζουν ή εργάζονται στα αστικά κέντρα, όπως τα Ιωάννινα, όπου αρκετοί από αυτούς ασκούν το επάγγελμα του αργυροχόου.

Καλαρρυτινοί σπουδάζουν και αποφοιτούν από τη Ζωσιμαία Σχολή. Η καλαρυτινή Αικατερίνη Δαμίρη γίνεται η πρώτη διευθύντρια του Παρθεναγωγείου Ιωαννίνων (1848-1873). Ο Κων. Βουσάκης(1819-1898) γιατρός, γίνεται καθηγητής της Φυσιολογίας στο Παν. Αθηνών. Ο Παύλος Λάμπρος νομισματολόγος και αργότερα ο γιός του Σπυρίδων Λάμπρος καθηγητής και σπουδαίος ερευνητής γίνεται πρότανης του Παν. Αθηνών και πρωθυπουργός της χώρας

Στην κοινότητα αλλάζει μορφή η οικονομία και επικρατεί η κτηνοτροφική αντί της εμποροβιοτεχνικής του 18ου αι. Η γεωργία αποτελεί συμπληρωματική απασχόληση για πολλούς κατοίκους.

Από το 1870 κ.ε διαπιστώνεται οικιστική ανάκαμψη ως αποτέλεσμα της οικονομικής ανόδου αλλά και της εξοικονόμησης χρημάτων στο τόπο μετανάστευσης. Αρκετοί καλαρρυτινοί επιστρέφουν και ανοικοδομούν τα παλιά τους σπίτια. Πολλά από τα σημερινά σπίτια έχουν κτιστεί την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα.

Μετά την προσάρτηση του νομού Άρτας στην ελεύθερη Ελλάδα και με τα σύνορα του ελληνικού κράτους να φθάνουν έως τον Καλαρυτικό ποτα-

μό, ελευθερώνονται και οι Καλαρρύτες το 1881. Στα πλαίσια της οργάνωσης του ελεύθερου κράτους η κοινότητα με το χωριό Ματσούκι γίνεται ένας από τους τέσσερις δήμους της επαρχίας Τζουμέρκων με πληθυσμό 1843 άτομα, σύμφωνα με την απογραφή του 1881.

Το ίδιο έτος επισκέπτεται την κοινότητα ο βασιλιάς Γεώργιος, όπου παραμένει τρεις ημέρες και καταλύει στο σπίτι του αρχιτσέλιγκα Γ. Δουρούτη ή κατ' άλλους στο σπίτι του Ζάγκλη στο κέντρο της κοινότητας.

Τη δεκαετία 1881-1890 ο δρόμος από την Άρτα μέχρι τους Καλαρρύτες χαρακτηρίζεται στρατιωτικός, γίνονται κυρίως επισκευές και διάνοιξη του δρόμου μέχρι την κοινότητα και κατασκευάζονται τα γκαλντερίμα.

Οι Καλαρρύτες γίνονται διοικητικό κέντρο με ειρηνοδικείο α' τάξης, αστυνομικό σταθμό, υποτελωνείο (1882/3), ταχυδρομική επιστάσια, με πρώτο επιστάτη τον Ιωσήφ Μοναστηριώτη. Οι πρώτοι γιατροί της κοινότητας είναι ο Γεώργιος Ζάγκλης και ο Σπυρίδων Βενούκας. Πρώτος δήμαρχος εκλέγεται ο Αθανάσιος Μπισδούνης στις εκλογές του 1883. Ιδρύεται επίσης ελληνικό σχολείο, με πρώτο σχολάρχη τον Ε. Παπαχατζή και δημοτικό.

Οι Καλαρρύτες, καθώς βρίσκονται στην οριοθετική γραμμή των συνόρων, γίνονται αποδέκτες των ιστορικών γεγονότων και συμμετέχουν στις εθνικές αναμετρήσεις. Συμμετέχουν ενεργά και στην απελευθέρωση και της υπόλοιπης Ηπείρου. Το 1906 ιδρύεται η Ηπειρωτική Εταιρεία με σκοπό την προετοιμασία του εδάφους για την απρόσκοπτη διείσδυση του ελληνικού στρατού για την απελευθέρωση της Ηπείρου κατά τους βαλκανικούς πολέμους. Πρόεδρος του 30ου τμήματός της ορίζεται ο Γεώργιος Ζάγκλης ή Σταμάτης. Δύο από τους οδικούς άξονες ανεφοδιασμού του ελληνικού στρατού για την απελευθέρωση των Ιωαννίνων, ξεκινούν από τους Καλαρρύτες μέσω του χωριού Κράψη και μέσω της Κηφίνας αντίστοιχα.

Συνέχεια στο επόμενο

*** Η Μαίρη Ζάγκλη-Μπόζιου ανήκει στο Ε.Ε.Δ.Ι.Π. του Τμήματος Ιστορίας - Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.**

«Περιβάλλον και ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ 7ου ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ ΒΛΑΧΟΦΩΝΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΑΛΑΡΡΥΤΕΣ

Του Απόστολου Ν. Κατσίκη
Καθηγητή Γεωγραφίας - Περιβάλλοντος
του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

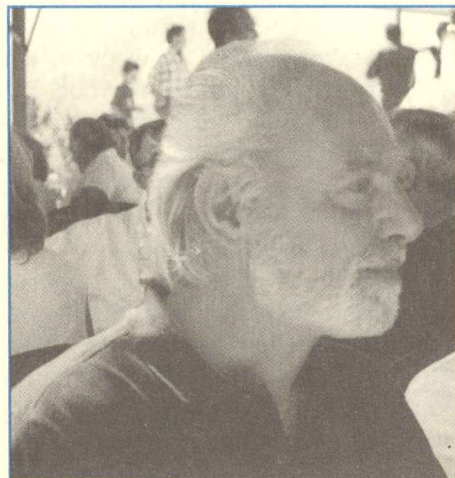
Είναι γνωστό και αναγνωρισμένο ότι το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδος, λόγω των ιδιαίτερων μορφολογικών και κλιματικών χαρακτηριστικών του, της ποικιλίας των οικοτόπων, η οποία με τη σειρά της στηρίζει μια εκπληκτική βιοποικιλότητα, και την ύπαρξη μοναδικών, από αισθητική άποψη, τοπίων, κατατάσσεται στα πλέον σημαντικά και μάλιστα σε παγκόσμιο επίπεδο. Μέσα στην περιορισμένη έκταση των 132.000 τετ. χλμ. απαντάται μια εκπληκτική ποικιλία οικοσυστημάτων, από τους υγροτόπους και τα παραθαλάσσια δέλτα, έως τα φυσικά τοπία των ορεινών συγκροτημάτων.

Το πολυσήμαντο της αξίας της Ελλάδος από περιβαλλοντική άποψη, ενισχύεται επίσης από την παρουσία ενός μεγάλου αριθμού εκπροσώπων του ζωικού και του φυτικού βασιλείου. Η ελληνική χλωρίδα περιλαμβάνει περί τα 5.000 είδη, ενώ σε χώρες πολύ μεγαλύτερες σε έκταση, όπως η Γαλλία, η Γερμανία και η Αγγλία, απαντώνται αντίστοιχα μόνο 3.500, 3.200 και 2.500 είδη.

Τα ενδημικά είδη φυτών, δηλ. αυτά που συναντώνται αποκλειστικά στον ελλαδικό χώρο, ανέρχονται σε 750 και αντίστοιχα οι εκπρόσωποι της πανίδας σε αρκετές εκατοντάδες.

Η ιδιαίτερη πατρίδα μας, η Ήπειρος, δικαιούται να υπερηφανεύεται ότι αποτελεί, ίσως, το πλέον ευνοημένο, από άποψη συνδυασμού περιβαλλοντικών δεδομένων, τμήμα του ελλαδικού χώρου. Ο παραπάνω ισχυρισμός τεκμηριώνεται μέσα από τη διαπίστωση της ύπαρξης στην ηπειρωτική γη ενός μεγάλου αριθμού βιοτόπων-οικοσυστημάτων, διαφόρων και διαφορετικών κατηγοριών.

Ξεκινώντας κανείς από τη Θεσπρωτία του Ιονίου Πελάγους, τη χερσόνησο της Πρέβεζας και τον Αμβρακικό, δηλ. από τις θαλάσσιες-παραθαλάσσιες περιοχές, συναντά τις επίπεδες πεδιάδες-κοιλιάδες του Καλαμά, του Φαναρίου, της Πρέβεζας και της Άρτας, τα οροπέδια και υψίπεδα του εσωτερικού της Ηπείρου, για να καταλήξει στις μεγαλοπρεπείς ορεινές

εμφανίσεις του συγκροτήματος της Πίνδου και των διακλαδώσεών της. Η παρουσία ενός πλούσιου υδρογραφικού δικτύου στο σύνολο της έκτασης της Ηπείρου, που συνδέεται με τη δημιουργία κοιλάδων και εντυπωσιακών φαράγγιων, η συνεχής εναλλαγή των φυτικών διαπλάσεων και η παρουσία ιδιόμορφης, ενδημικής πανίδας, συμπληρώνουν και στοιχειοθετούν το μοναδικό χαρακτήρα του ηπειρωτικού περιβάλλοντος.

Από το σύνολο των διαφορετικών περιβαλλοντικών συστημάτων, και χωρίς να υπάρχει πρόθεση διαβάθμισης της αξίας ή της σημασίας τους από οικολογική και ανθρωπογεωγραφική (πολιτισμική) άποψη, δύο είναι οι γενικότερες κατηγορίες των εμφανίσεων για τις οποίες κατεξοχήν μπορεί να επιφέρει η Ήπειρος:

Το σύνολο των ορεινών της όγκων και τα υγροτοπικά της συστήματα.

Από την πληθώρα των ορεινών συγκροτημάτων και εμφανίσεων που συνιστούν συστατικά στοιχεία του γεωγραφικού χαρακτήρα της ελληνικής χερσονήσου, αναμφισβήτητο εκείνο που δεσπόζει κυριολεκτικά και διαμορφώνει τη φυσιογνωμία της χώρας μας είναι η οροσειρά της Πίνδου. Οι πολύκλωνοι και επιβλητικοί σχηματισμοί της, η παρουσία πληθώρας γεωμορφολογικών εμφανίσεων, τα αλληπάλλληλα επίπεδα και η διαδοχή των γεωγραφικών-οικολογικών τοπίων

επέδρασαν μακροχρόνια ως παράμετροι και διαμόρφωσαν αλλά και διαμορφώνουν συνεχώς τόσο το φυσικό όσο και το ανθρωπογεωγραφικό τοπίο της πατρίδας μας, ιδιαίτερα των γεωγραφικών διαμερισμάτων της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας. Δεν υπάρχει τομέας ο οποίος άμεσα ή έμμεσα να μην επηρεάζεται από την Πίνδο: η μορφολογία του εδάφους κατεξοχήν, ο κλιματικός τύπος, η υδρογραφία, η βλάστηση, η πανίδα, όσον αφορά τις φυσικές μεταβλητές. Συγχρόνως κατ' ακολουθίαν και αιτιοκρατικά οι ανθρωπογενείς εμφανίσεις και δραστηριότητες είναι συνδεδεμένες και χρωστούν την ιδιαιτερότητά τους στην επίδραση του μεγαλοπρεπούς συγκροτήματος της Πίνδου.

Ο τόπος καταγωγής όλων ή των περισσότερων εξ ημών, οι πατρογονικές εστίες, η περιοχή διαβίωσης και άσκησης ποικίλων δραστηριοτήτων πολυάριθμων από τους παρευρισκόμενους στη σημερινή σύναξη, η ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων και του Λάκμου, διαθέτει το εξαιρετικό προνόμιο από άποψη οριο- και τοπο-θεσίας να συνιστά κεντρικό τμήμα της Πίνδου και να διαθέτει τα περισσότερα αν όχι όλα τα ειδοποιά χαρακτηριστικά -χαρίσματα που κατατάσσουν την Πίνδο στα πλέον σημαντικά βουνά της ευρωπαϊκής ηπείρου. Είναι ο τόπος που εκφράζει το μέγιστο κάλλος των εκφράσεων της μητέρας-Φύσης. Ο τόπος που τον σημάδεψε αλλά και έγραψε ιστορία, η γη που αποτέλεσε κοιτίδα μιας μακραίωνης και απαστράπτουσας, βαθιά ριζωμένης και προβλεβμένης πολιτιστικής κληρονομιάς σε όλες τις εκφράσεις.

Η ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων-Περιστερίου οριοθετείται από τις κοιλάδες των αδελφών, κατά την αρχαιότητα, ποταμών Αράχθου στα δυτικά και Αχελώου στα ανατολικά. Τα βόρεια όρια της τοποθετούνται στις πηγές του Καλαρρύτεκου ποταμού ενώ τα νότια συμπίπτουν με την αρχή των ορέων του Βάλτου.

Τα Τζουμέρκα και συγκεκριμένα οι κείμενες προς τα ανατολικά βουνο-

Η περίπτωση των Τζουμέρκων»

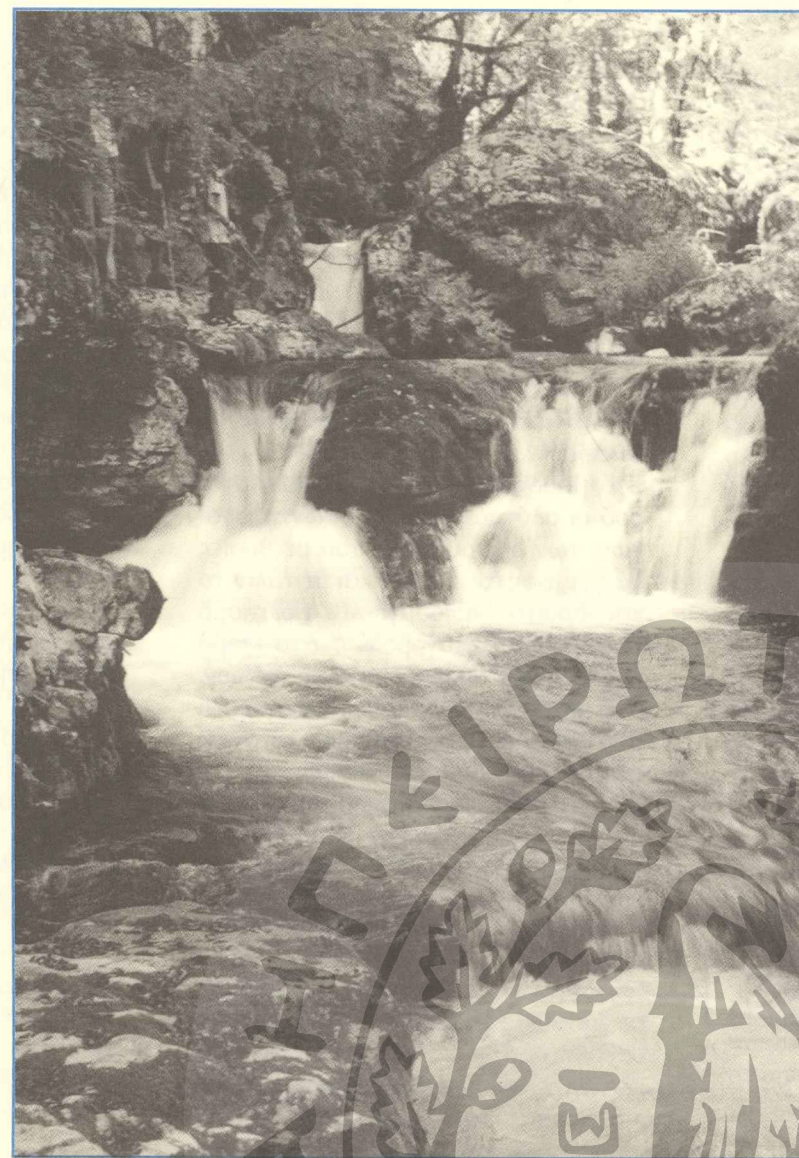
κορφές τους όπως ο Καταραχιάς, το Βαρικό, τα Τριγώνια, η Κακαρδίτσα η υψηλότερη 2429, η Στρογγούλα, το Γερακοβούνι, το Καταφίδι, τα Τρία σύνορα, η Περδικοβρυση που εκτείνονται σε μήκος 30 χλμ., συνιστούν μαζί με τη γεωμορφολογική συνέχειά τους το όρος Λάκμος ή Περιστερί στα βόρεια το φυσικό γεωγραφικό όριο μεταξύ Ηπείρου Θεσσαλίας. Από άποψη πολιτικής γεωγραφίας και διοικητικής κατανομής η περιοχή Τζουμέρκων περιλαμβάνει το βορειότερο τμήμα του νομού Άρτας και ένα τμήμα του Ν. Ιωαννίνων.

Εκτός από την καθιερωμένη και ευρέως χρησιμοποιούμενη ονομασία Τζουμέρκα ολόκληρος ο σύμπαγής ορεινός όγκος που περικλείεται όπως αναφέρθηκε από τις κοιλάδες Αράχθου και Αχελώου με τις ποικίλες μορφολογικές του εκφράσεις φέρει από αρχαιοτάτων ετών το όνομα Αθαμανικά όρη ή όρη των Αθαμάνων. Οι Αθαμάνες, από τα αρχαιότερα ελληνικά φύλα, συγκαταλέγονται στις 11 σπουδαιότερες ηπειρωτικές φυλές και ακολουθώντας ίσως μια ενστικτώδη παράρρηση αναζήτησης του φυσικού ωραίου σε μεγαλύτερα υψόμετρα εγκαταστάθηκαν στους ορεινούς όγκους της κεντρικής Πίνδου, δημιουργώντας τους πρώτους οικιστικούς πυρήνες.

Από γεωλογική άποψη ολόκληρη η περιοχή ανήκει στις γεωτεκτονικές ζώνες Πίνδου και Ιόνιο και πετρολογικά δομείται από ασβεστολίθους και φλύσχη. Τα αποτελέσματα της έντονης γεωτεκτονικής δραστηριότητας, που για εκατομμύρια χρόνια επέδρασε στην περιοχή, καθώς και η επίδραση των μετεωρολογικών- κλιματικών παραγόντων, οδήγησαν σε μια μοναδική ποικιλομορφία του αναγλύφου. Ανάμεσα από τις προεξέχουσες κορυφές που διαδέχονται η μία την άλλη, παρεμβάλλονται οροπέδια και λιβάδια υποαλπικού χαρακτήρα. Τις ορθο-

πλαγίες και τις απαρχές του υδρογραφικού δικτύου ακολουθούν χαραδρώσεις και στενές κοιλάδες, βαθιές τομές στο ηπειρωτικό ανάγλυφο. Τα μικρά αλλά και μεγαλύτερα οροπέδια της υποαλπικής ζώνης κοσμούνται από πλείστες όσες λιμνούλες κατάλοιπα της παγετώδους περιόδου.

Το κλίμα της περιοχής προσομοιάζει αυτού της κεντρικής Ευρώπης. Οι ετήσιες βροχοπτώσεις είναι υψηλές

από 1000 έως 2500 χιλ. και οι παρατεταμένοι χειμώνες με έντονες χιονοπτώσεις στις ορεινές εξάρσεις συνθέτουν το φαινόμενο. Η θερινή περίοδος είναι σύντομη και θερμή όπως σύντομη είναι η παρουσία των ενδιάμεσων εποχών της Άνοιξης και του φθινοπώρου. Τα παραπάνω μορφολογικά και κλιματικά στοιχεία συνιστούν και τα αίτια της δημιουργίας ενός πλούσιου και ποικίλου υδρογραφικού δι-

κτύου. Τζουμέρκα και Περιστερί μπορούν να καυχώνται ότι αποτελούν τη γενέθλια γη δύο από τους σημαντικότερους ποταμούς της Δυτικής Ελλάδας: αυτών του Αράχθου και του Αχελώου. Η περιοχή υδροσυλλογής του Βαθύπεδου τροφοδοτεί τον Αράχθο στα Δυτικά, ο Χρούσιος από τη συρρακιώτικη περιοχή του Λάκμου συναντά τον Καλαρρύτεκο, τον Μασσοκιώτικο και τον Μελισσουριώτικο

στα Ανατολικά και μαζί με τα παρακλάδια των αρτινών Τζουμέρκων δημιουργούν το σύστημα του Αράχθου, πηγή ζωής για ολόκληρη τη ΝΑ Ήπειρο. Οι ανατολικές πλαγιές Λάκμου και Τζουμέρκων αποτελούν τις βρυσομάνες του πολύυδρου και πλούσιου τα δώρα φέροντος Αστροπόταμου-Αχελώου.

Ο γεωγραφικός χώρος Λάκμου-Τζουμέρκων εμφανίζει μία εξαιρετική ποικιλία φυτικών διαπλάσεων αντίστοιχη των μορφολογικών κλιματικών και υδρογραφικών ιδιαιτεροτήτων και της ποικιλομορφίας του τοπίου.

Στα χαμηλά σημεία της κοιλάδας του Αράχθου, ο οποίος και αποτελεί σημαντικό διαμορφωτικό χλωριστικό παράγοντα, απαντάται παραποτάμια βλάστηση αποτελούμενη από πλατάνια, ιτιές και λυγαριές. Κυρίαρχη τόσο στην κοιλάδα όσο και στις πλαγιές των παρακείμενων ορέων είναι η παρουσία της μακκίας βλάστησης χαρακτηριστικής για το σύνολο σχεδόν του ηπειρωτικού χώρου. Το πουνάρι επικρατεί συντριπτικά συνοδευόμενο από αριές, φυλίκια, κουμαριές και δάφνη. Πολλές φορές όπου οι εδαφολογικές συνθήκες το επιτρέπουν οι θάμνοι παραχωρούν τη θέση τους σε φυλλοβόλα δένδρα με επικρατούντα τα γένη του γάβρου, της όστριας, του φράξου, τα σφενδάμια και βέβαια πολλά είδη βελανιδιάς.

Συνεχίζεται

Γράφτηκε... Λέχθηκε...

Πρωινό στον Καλαρρυτινό

Του Ιωάννη Γ. Θεοχάρη τ. Λυκειάρχη

Ο άνεμος της έντονης μηδενιστικής απελπισίας του καιρού μας, ως ρούχο ανθρώπινης τραγωδίας χωρίς έλεος, είναι υφασμένος με υλικά εγκατάλειψης της φύσης και της παραδοσιακής ζωής, όχι στην επιφάνεια, αλλά στην ουσία. Ανεπάρκεια ή θέατρο; Ό,τι και να 'ναι, σίγουρα μονοπάτι που βγάζει σε περιπέτειες.

Η προκοπή, η πορεία, η εξέλιξη προς το καλύτερο έχει ανάγκη τη φύση: τα ψηλά βουνά, την Πίνδο, τα ποτάμια, τα δάση, τους ξωμάχους, τα ζωντανά, τις στάνες, τα πουλιά, τα όστρακα, μεγάλη περιληψη ζωής! Αραιά ακούμε από γέροντες σημαδιακές ιστορίες ανθρωπιάς του χθες, που χάνονται, σαν σε αδιέξοδες σπηλιές. Προσέχουμε, χαϊρόμαστε και ψιθυρίζουμε: «Έτσι ήταν». Κοιτάμε, ξανακοιτάμε και δεν βλέπουμε, τι απόμεινε, σαν βαθύτερος ήχος αυτής της ψυχικής αρχοντιάς.

Ο Καλαρρυτικός ποταμός, παραπόταμος του Αράχθου, δροσίζει και ξο-

μπλιάζει με μοναδικές, ασύγκριτες πτυχές φυσικής ομορφιάς, τα ριζά του χωριού μας ανατολικά προς το Ματσούκι, νότια με την Πουλιάννα και δυτικά με το Συρράκο. Το φαράγγι ανάμεσα Καλαρρυτών και Πουλιάννας είναι ένα ποίημα της φύσης. Οι απότομες χαράδρες της ομορφιάς οι πλαγιές ακινητούν, λες αφοσιωμένες, απ' τη θεία έκσταση. Οι ανασασμοί του Απώλλωνα, που στη χαρά τους θέλουν την ευτυχία και το φως να σπείρουν.

Στο βάθος του Καλαρρυτικού ποταμού οι αλύτρωτες ψυχές των προγόνων, των δημιουργών, που με τάλαντο και ιδρώτα δημιούργησαν πολιτισμό παγκόσμιας ακτινοβολίας στο χώρο της Τέχνης των ευγενών μετάλλων. Στο ποτάμι η άβυσσος, ο αγέρας, η βοή και το καθρέφτισμα μιας σπάνιας σε σύνθεση και ποικιλία φύσης. Στο μονοπάτι τα μικρά μας βήματα και οι φλογερές ψυχές μας, ζωντανεύουν μύρα στην ομορφιά! Ριγούν τα δέντρα, τεντώνουν τα χέρια στον ουρα-

νό, να αρπάξουν το φως του. Ο κελαηδισμός των πουλιών βοηθά την καρδιά τους. Μέθη για φως, για ζωή, για προκοπή!

Πρωινό 26 Αυγούστου, πριν λίγες ημέρες, ολιγομελής παρέα απολαμβάνει τη χαρά της διαδρομής του μονοπατιού από τη διασταύρωση μέχρι το μύλο της Κουϊάσας. Η ερημιά που μας ζώνει μέσα κι έξω απ' την ψυχή μας δε μας καταλύει, αλλά μας δυναμώνει να νιώθουμε στους ίσκιους των πυκνών δέντρων με κάθε ανάσα μας να ξεχύνονται απ' την καρδιά μας οι ευωδιές ενός άγνωστου φιλικού κόσμου. Οι μυστηριακοί χτύποι της πανέμορφης γης, άγνωστοι θησαυροί, σαν άλογα της Πίνδου πασχίζουν να παίξουν με τους ίσκιους μας, με την παρούσα της ύπαρξής μας.

Η μεγαλόπρεπη χαράδρα με τη λαμπρή κι επιβλητική εμφάνισή του Καλαρρυτικού ποταμού εστιάζει φωνή σαγήνης, που σε καλεί επίμονα στο φωτεινό Μυστήριο της φύσης. Κοντοστέκεται, συγκεντρώνεται μέσα απ' το

Γράφτηκε... Λέχθηκε...

άντρο της ύπαρξής σου και λες σιωπηρά: «ποια φωνή με φώναξε;» Καμιά απάντηση. Άνθρωπος – αγνή φύση, τι ευτυχισμένο συνταίριασμα! Αισθάνεσαι παιδί που το γέμισαν δώρα. Ζειδωρή μοναδική ανάσα ευτυχίας! Πορευόμαστε το σχετικά βατό μονοπάτι με χαρά σαν σε γλυκό όνειρο. Δε θέλουμε να ρωτάμε για προβλήματα της καθημερινότητας, την τιμή του πετρελαίου, τις καταιγίδες κ.λπ. Μας μαγεύει η οπτική πανδαισία, το πλούσιο και μεγαλοπρεπές θέαμα, με την απίθανη σε εναλλαγές ροή του ποταμού και την ποικιλία της οργιαστικής σε αισθηματικά ερεθίσματα βλάστησης.

Αρχηγός της πρωινής εκδρομής ο φίλος Νορβηγός Άσσερ Μπρύνι, σύζυγος της φίλης καλαρρυτιώτισσας Ιωάννας Κωνσταντίνου. Ο καλοσυνάτος Άσσερ γνωρίζει πολλά για την ιστορία και τον πολιτισμό του κεφαλοχωριού μας, ιδιαίτερα τις ομορφιές του Καλαρρυτικού ποταμού και των βουνών της νότιας Πίνδου. Προπορεύεται με άνεση, με αίσθηση σιγουριάς και αέρα ξωμάχου. Κατά διαστήματα σταματά και μας εντοπίζει απίθανες ομορφιές της χαράδρας ή της κοίτης του ποταμού. Μοναδικές ομορφιές φυσικού κάλλους και συνθέσεις πράσινου και υγρού στοιχείου σε ροή και μουσική της ποταμιάς.

Το βάδισμα στο μεθυστικό μονοπάτι, προσεκτικό, ανάλαφρο, ευφρόσυνο. Ο Άσσερ που προπορεύεται συχνά κοντοστέκεται και μας επισημαίνει, δίνει έμφαση σε ό,τι θεωρεί σημαντικό σε μοναδική ομορφιά και μας συγκλονίζει. Τι αγέρας ήταν αυτός που αναπνέαμε, που γεννούσε η ψυχή στο πλησίασμα του ονειρικού! Αεράκι της αγνής και αμόλευτης απ' το χέρι του ανθρώπου φύσης, που αδιάφορο κι

αλαφρό έριχνε στα βάραθρα τα μάτια των εκδρομέων και μας άφηνε άναυδους από θαυμασμό.

Λάμψη μαγνητική, χαράδρα παλμών, έλη που μας πήγαινε στην καρδιά του άγνωστου κόσμου της φύσης. Ποιος να ξέρει, αυτός ο όμορφος κόσμος της φύσης να ήξερε τη σαγήνη της ομορφιάς του; Παραμερίζαμε κλαδιά και προχωρούσαμε στο μονοπάτι. Γοητευτικός ο βόμβος της ποταμιάς, υπέροχος, μοναδικός. Θαμπωτικός ο ήχος, ένας ψίθυρος και η κουβέντα της παρέας μας.

Ο Άσσερ μας δείχνει τους καταρράκτες, την κατακόρυφη πτώση από ύψος νερών στα δεξιά της κοίτης του ποταμού, όπως ανηφορίζαμε. Ευγενικά με ψυχολογική κατάρτιση μας αφήνει ελεύθερους να εκφραστούμε, να εκδηλώσουμε τα χρώματα του ψυχισμού μας. Τα αντανάκλαστα μας άριστα: κάθε τι που χάνεται στο βάθος της ροής του ποταμού, πτύχη του βίου μας, γέρνει κοντά τη μνήμη μας! Ανεβασμένοι στα βράχια του ποταμού τα γυαλισμένα απ' το πέρασμα των νερών, σ' αυτό της άρρητης σιγής βάθος, σωπαίνουμε και δε θέλουμε να ταραξεί η κουβέντα τον γύρο πλούτο του κάλλους σε ολότητα και σε λεπτομέρειες. Η ομορφιά στην ποίηση της φύσης είναι όλη υπαρκτή. Δεν ξεκινάει όμως από κει ο ρεαλισμός της. Στη φύση, ποτέ η αισθητική, δεν είναι ανεξάρτητη λειτουργία απ' την ηθική θέση του ανθρώπου! Η Βικτωρία, η γυναίκα μου, απ' την ευφροσύνη της δεν πατά στέρεα στο κάπως βατό μονοπάτι, αλλά πετά στην ομορφιά της ποίησης του μοναδικού τοπίου. Ξαφνικά λέει: «Εδώ δεν είναι φανταστικό τοπίο, αλλά ζωντανό όνειρο!» Καίρια επισήμανση. Θαυμασμό μας προκαλούν πολλά.

Δεν αντέχεις στην πρόκληση και αναφωνείς, φωνάζεις δυνατά «Θαύμα», «όνειρο!», «υπέροχο!». Σκόρπιες λέξεις, που χαίρονται και αυτές τη ζεστή απόχρωση της φωνής σου. Ξομπλιάζουν το τοπίο σμήνη από πολύχρωμες πεταλούδες. Τα χρώματα και οι συνθέσεις των χρωμάτων και των αποχρώσεων θαμπώνουν και σαγηνεύουν. Να και τα κυκλάμινα σε φυσικό μέγεθος, λαμπερά χρώματα και θεσπέσιο άρωμα. Όλα γέννημα και θρέμμα της γης και του νερού της Πίνδου!

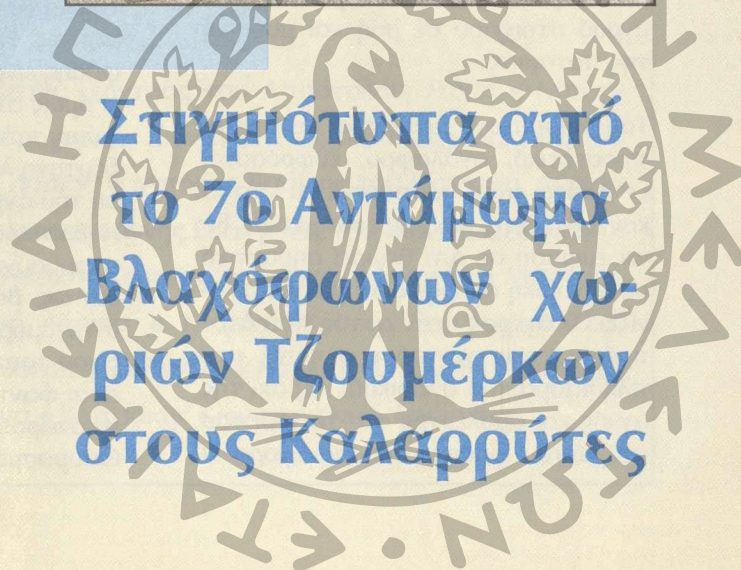
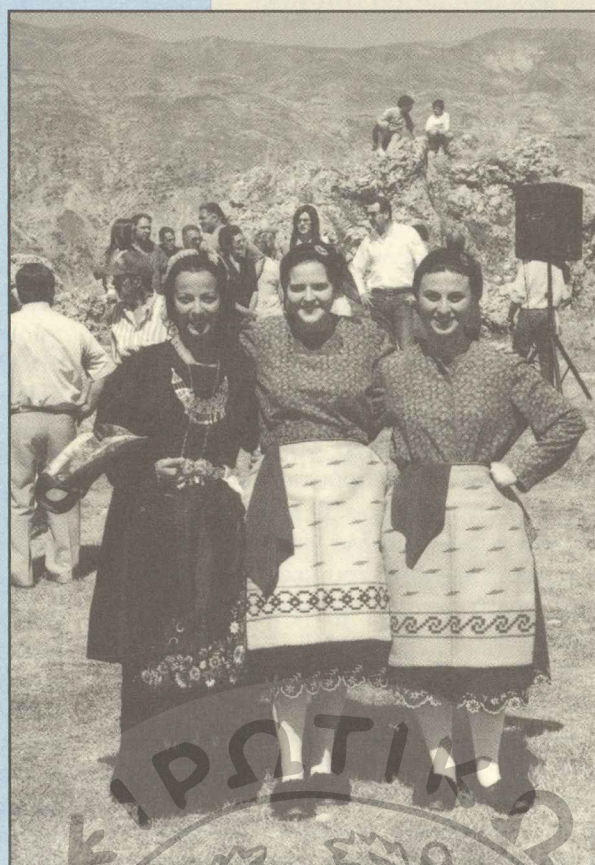
Στην επιστροφή ο φίλος Άσσερ μάς άφησε για αποστασιοποίηση τα ερείπια του μύλου της Κουϊάσας. «Δεν το προσέξατε, εδώ είναι ο μύλος», μα είπε. Κοιτάμε και απ' τη στενοχώρια μας χάσαμε τη φωνή μας. Υπολείμματα κατεστραμμένου μύλου και η μολόπετρα βρουασμένη, κάτω απ' τα μούσκα κρύβει τα δάκρυα της εγκληματικής αδιαφορίας «των ανθρώπων». Η μνήμη μου σεργιανάει στα περασμένα. Τότε μαθητής του Δημοτικού Σχολείου Καλαρρυτώνκατέβηκα για άλεσμα με την αείμνηστη γιαγιά μου, τη συνετή γερónτισσα, τέτα Νάκαινα. Μέχρι νά'ρθει η σειρά μας, οι μεγάλοι έστησαν κουβέντα κι εμείς τα παιδιά παιχνιδι κοντά στο ποτάμι. Δίπλα απάτο μύλο η νεροτριβή. Έπλενε λογής λογής υφαντά από τούντο Καλαρρυτιώτικο μαλλί. Όλα καλοδουλεμένα από χρυσόχερές Καλαρρυτιώτισσες. Τι προικιά, τι βιος, τι πολιτισμός! Κρίμα, τι μέγιστο κρίμα, η κατάντια του μύλου, η κατάντια μίας πολιτιστικής μονάδας!!! Εγκληματική αδιαφορία. Η ποίηση του Καλαρρυτιώτικου ποταμού στην επιστροφή με τη χάρη και τη λεπτότητά της μας απάλυνε τον πόνο απ' τα απαράδεκτα ερείπια του μύλου.

Από την εφημερίδα «Πρωινός Λόγος» των Ιωαννίνων

ΝΕΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ευχαριστούμε τους φίλους και πατριώτες που μας στήριξαν οικονομικά:

Τσόκας Σωτήρης, Μόναχο • Ζαρόγκας Βασίλης, Καλαμαριά • Νέσης Γεώργιος του Αποστόλου, Ρώμη • Μπαρμπούτη Άννα του Ευαγγέλου, Λάρισα • Φέγγα Ελένη, Λάρισα • Γρηγορίου Κωνσταντίνος του Ευαγγέλου, Λάρισα • Δάσκαλος Ιωάννης, Λάρισα • Ρούμπος Νικόλαος του Πέτρου, Λάρισα • Μπόρος Βασίλης του Παντελή, Λάρισα • Κουκοθάκης Απόστολος του Σωτηρίου, Μακρυχώρι Λάρισας • Μπαργιάννης Ευάγγελος του Κων/νου, Λάρισα • Ρούκης Βασίλης, Πειραιάς • Ζουμπούλη Γιούλη, Μαρούσι • Γκογκάκης Κων/νος, Ιωάννινα • Γκογκάκη Μαργαρίτα, Ιωάννινα • Κατσιές Απόστολος, Ιωάννινα • Σόλτα Αγγελική, Λάρισα • Μαρίνου-Κουρή Λίλη, Ψυχικό • Ζαφειρίου Ελένη, Αθήνα • Τσόλα Παρασκευή, Ιωάννινα • Σόγιας Ελευθέριος, Ιωάννινα • Γκούμας Σπυρίδων, Ιωάννινα • Γκούμας Ευάγγελος, Ιωάννινα, • Μπολάνος Θεμιστοκλής Ιωάννινα • Κωτσάκης Κωνσταντίνος, Ιωάννινα.

Στιγμιότυπα από
το 7ο Αντάμωμα
Βλαχόφωνων χω-
ριών Τζουμέρκων
στους Καλαρρύτες